

EESTI NSV POLIITILISTE JA TEADUSALASTE
TEADMISTE LEVITAMISE ÜHING

PEDAGOOGIKATEADUSTE KANDIDAAT

A. ELANGO

**ÕPILASKOLLEKTIIVI
ORGANISEERIMINE JA
KASVATAMINE**

Nr. 17 (177)

EESTI RIIKLIK KIRJASTUS
TALLINN 1954

A-17346
177

Sundeksemplar

EESTI NSV POLIITILISTE JA TEADUSALASTE TEADMISTE
LEVITAMISE ÜHING

PEDAGOOGIKATEADUSTE KANDIDAAT

A. ELANGO

ÕPILASKOLLEKTIIVI
ORGANISEERIMINE JA
KASVATAMINE

EESTI RIIKLIK KIRJASTUS ◦ TALLINN 1954

2

Tartu Riikliku Ülikooli
Raamatukogu
13963

ÕPILASKOLLEKTIIVI OSA NOORSOO KOMMUNIST- LIKUS KASVATUSES

A. Kodanliku moraali individualistlik iseloom.

Kapitalistlike tootmissuhete — ekspluateerimise ja kaootilise «vaba» võistluse suhete loomulikuks järeltuleks on see, et kogu ühiskond killuneb üksteisega võitlevateks indiviidideks, kellest igaüks taotleb ainult oma isikliku hüvangu. Igaüks ekspluateerib teist ja seejuures on tulemuseks, et tugevam tallab jalgade alla nõrgema ja et väike käputäis tugevaid, s. o. kapitaliste, omastab kõik, nõrkade massile, s. o. vaestele, jätab aga hädavaevalt elu. Sellises ühiskonnas on igaüks kramplikult valvel oma isiklike huvide ja oma hüvangu eest, teised aga ei puutu temasse. «Kui teine nälgib, seda parem — müün oma vilja kallimalt,» mõtleb ta. Rikkus ja võim on peamised stiimulid, mis panevad liikuma kapitalistliku ühiskonna inimesi. Kõik inimestevahelised suhted muutuvad siin peamiselt rahasuheteks: ollakse valmis tõukama teist millisesse tahes õnnetusse, kui vaid ise sellest kasu saadakse. «Siin pole lähemat sugulast kui sajafrangine rahatäht' ega paremat sõpra kui pandimaja,» ütleb prantsuse kirjanik H. de Balzac kapitalistliku ühiskonna iseloomustamiseks.

Kui kapitalistid mõnikord kõnelevadki ühiskonna hüvangust, «rahva kasust», siis on see lihtsalt mask, millega alasti omakasu püütakse varjata. «Saksa ideoloogias» näitasid K. Marx ja F. Engels selgesti, et kollektiivid, mis luuakse kapitalistlikus ühiskonnas, on ainult «kollektiivsuse surrogaadid», kus isiklik vabadus eksisteerib ainult valitsevasse klassi kuuluvate isikute jaoks ja ainult niivõrd, kui võrd nad on selle klassi liikmed.

Arusaadavalt on ka kodanlik moraal kui inimesi üks-teisega vaenujalale ässitava ekspluataatorliku majandusliku korra pealisehitus läbi ja läbi individualistlik. Esialgu tuginen see moraal kristlikule religioonile, mis mõnikord küll nagu oleks sõnades jutlustanud koguduse ütehoidmist, «vendade» ja «õdede» ühtset kollektiivi, kuid lähemal vaatlusel osutub ka see kirikliku koguduse kollektiivsus ainult näiliseks. A. S. Makarenko näitab oma suurepärasel kirjutises «Kommunistlikust eetikast»¹, et kristlikus mõttes «vagal» inimesel pole midagi tegemist kollektiiviga. Kui teda lüüa paremale põsele, siis pöörab ta ette vasema, tundes sel puhul muret ainult enda täiuslikkuse, enda vagaduse üle. Teda üldse ei huvita see nurjatu, kes peksab ligimese põski. Ta lahendab kõlbelised küsimused kitsalt-egoistlike püüdluste seisukohalt. «Ärge mõistke kohut, et teie üle kohut ei mõistetaks,» targutab selline vagatseja. See tähendab — ärge pöörake tähelepanu teie ümber toimuvale ülekohtule, ärge mässige end ebameeldivustesse. Selline moraal ei nõua midagi endalt ega teistelt — kui teedki pattu, küllap jõuad siis ka kahetseda!

Uuemal ajal, mil usulise «vagaduse» ideaal ei oma mas-side silmis enam veetlust, on kodanlikud «filosoofid» oma leivaisade tellimisel ja nende inimvaenulike mahhinatsioonide õigustamiseks asunud sepitsema näiliselt teaduslikke moraaliteooriaid, mis peavad õigustama ühe inimese kiskjalikku vägivalda teise üle.

Üks sääraseid on «teooria» inimese ürgeliselt metslaslikust, kiskjalikust loomusest, mis igaühe paratamatult tõukavat kitsa omakasu tagaajamisele. «Inimene — see on metsloom» — «die blonde Bestie», väitsid saksa imperialismi ideoloogid Fr. Nietzsche ja O. Spengler; sellest haarasid kinni neodarvinistid, freudistid jt., et õigustada nende arvates paratamatut võitlust inimeste vahel; selle võitluse ülimaks vormiks on sõda. Ameerika «psühhiaater» Fr. Alexander väidab küüniliselt, et inimesel olevat sünnipärane kalduvus teist ekspluateerida, et ta «januneb teiste orjastamise järele». Kogu tsivilisatsioon olevat tagajärjete võitlus inimloomuse vastu, viljatu püüd asendada üldist sõda mingi üldise kõlblusega. Loomalikest instinktides juhitud inimese peamiseks huviks olevat oma isiklike soo-

---

¹ On paigutatud koguteosesse «О коммунистическом воспитании», mis lähemal ajal ilmub eestikeelses tõlkes.

vide maksimaalne rahuldamine, kusjuures igaüks võitleb oma huvide eest üksikult, olles paratamatus, igavesti ületamatus vastuolus teiste omataolistega. Ohjeldamatu, täis pahesid, igasuguste kõlbeline tuge deta, inimpalge täiesti kaotanud ja looma tasemele langenud — niisugune on too «vaba» kodanik, kes arvab, et ta ei vastuta millegi muu kui oma isiksuse eest! Omaenda pisar on talle tohutult kallim miljonite inimeste õnnest. Ta on valmis miljonid ja kümneid miljonid kaasinimesi hukatusse tõukama, üksteise vastu sõtta ässitama jne., et vaid säiliks ja kasvaks tema isiklikud kasumid ja mugavused, võimalus teiste kulul priisata.

B. Kollektiivsus kui nõukogude inimese kõlbeline põhiomadus.

Marksismi-leninismi klassikud näitavad, et mingit põhimõtet, paratamatut vastuolu isiku ja ühiskonna, indiviidi ja kollektiivi vahel ei ole. Niisugune vastuolu on «paratamatu» ainult kapitalistlikus ühiskonnas, kapitalistlike tootmissuhete puhul. Ürgkogukondlikus ühiskonnas elasid inimesed ausalt, austasid raukasid, hoolitsesid haigete eest, tundsid vastutust kogu hõimu hüvangu eest.

Ka sotsialistlikus ühiskonnas kõrvaldavad tootmisvahendite kuulumine kogu ühiskonnale ja tootmise ühiskondlik korraldus antagonistlikud vastuolud inimeste vahel ja panevad aluse kõigi inimeste sõbralikule, seltsimehelikule koostööle ühise hüvangu heaks. Kui eraomandus ja kapital inimesi paratamatult lahutavad, siis kollektiivne omandus ja kollektiivne töö ühendavad neid.

Sotsialistlik majanduslik kord loob kõik eeldused kollektiivse ühtekuuluvuse ja vastastikuse solidaarsuse tunde tekkimisele ning arenemisele. Juba võitluse käigus sellise korra eest tekib töölisklassi sisemine solidaarsus, mis on tema jõu peamiseks allikaks ja mille üle teised klassid põhjendatult kadedust tunnevad. Mida enam iga üksik tööline on andunud oma klassi kui suure ja võimsa kollektiivi huvidele, seda võimsam ja ilmekam on ka tema isiklik elu. Isiksuse kõrge kõlbeline arenemine on võimalik ainult ühiskondlike huvide teenimise teel.

Progressiivsetele jõududele on ühiskondlike huvide teenimine juba minevikus olnud isiksuse, tema loovate võimete

ja talendi arenemise peamiseks stiimuliks. Mineviku kunsti ja kultuuri paremad teosed, millel veel tänapäevalgi on suur tähtsus rahva kõlbelises kasvatuses, on loodud inimeste poolt, kes oma elu teadlikult pühendasid rahvahulkade teenimisele. Iseäranis on töötavate hulkade eesotsas sammuv proletariaat andnud võrratuid näiteid seltsimeheliku ühtekuuluvuse, tõelise kollektiivsuse määratu suurest jõust. V. I. Lenin kirjeldab järgmiselt neid suurepäraseid vastastikuse abistamise ja üksteise eest ohverdamise suhteid, mis tekkisid revolutsioonieelses töölikklassis: «Me sammume tiheda salgana järsult tõusvat ning rasket teed mööda, kõvasti üksteisel käest kinni hoides. Me oleme igast küljest piiratud vaenlastest, ja meil tuleb peaaegu alati käia nende tule all. Me oleme ühinenud vabalt tehtud otsusel ja just selleks, et võidelda vaenlastega...»¹

Sotsialistlikud tootmissuhted, omanduse ühiskondlik iseloom ja kollektiivne töö on aluseks uue inimtüübi kujunemisele, kes annab kogu oma mõistuse, talendi ja anded ühiskonna huvide teenimisele. Ainult niisuguses ühiskonnas, kus puudub ühe inimese ekspluateerimine teise poolt, saavad kujuneda ja areneda tõeliselt inimlikud suhted inimeste vahel, ainult niisuguses ühiskonnas lakkab üksikisikute omavaheline võitlus olemasolu eest. «Sellega alles eraldub inimene teatavas mõttes lõplikult loomariigist, astub loomalistest olemasolu tingimustest tõeliselt inimlikesse olemasolu tingimustesse.»²

Ühiskonna, kollektiivi huvide esikohale asetamine ei tähenda sugugi isiklike huvide mahasalgamist. Ainult kollektiivis «saab indiviidid vahendid, mis annavad talle võimaluse oma algete igakülgseks arendamiseks ja järelikult, ainult kollektiivis on võimalik isiklik vabadus».³ Jutuajamisel inglise kirjaniku H. Wells'iga ütles J. V. Stalin: «Lepitamatu kontrasti indiviidi ja kollektiivi, üksiku isiksuse huvide ja kollektiivi huvide vahel ei ole, ei võigi olla. Seda ei või olla, sest et kollektivism, sotsialism ei eita, vaid ühendab individuaalsed huvid kollektiivi huvidega. Sotsialism ei või kõrvale kalduda individuaalsetest huvidest. Ainult sotsialistlik ühiskond võib nendele isiklikele huvidele anda kõige täielikuma rahulduse. Veel enam — sotsialistlik ühiskond on isiksuse huvide kaitse ainukeseks kindlaks

¹ V. I. Lenin, Teosed, 5. kd., Tallinn, 1951, lk. 318.

² F. Engels, Anti-Dühring, Tallinn, 1951, lk. 250.

³ K. Marx ja F. Engels, Teosed, IV kd., lk. 65 (v. k.).

garantiiks. Selles mõttes pole mingit lepitamatut vastuolu «individualismi» ja sotsialismi vahel.»¹

Niiviisi kujunevad sotsialistliku majandusliku korra baasil täiesti uued suhted inimeste vahel, ekspluateerimisest vabade tootjate seltsimeheliku koostöö ja sotsialistliku vastastikuse abistamise suhted. Niisuguste suhete alusele rajatud elu omandab hoopis teise sisu, ilme ja värvingu. Inimene, kes elab ühtekuuluvuses kogu ühiskonnaga, kes omalt poolt annab kõik oma jõud ühiskonna hüvanguks ja teiselt poolt täiel määral osa saab ühiskonna hüvangust, elab palju rõõmsamat, õnnelikumat elu kui kapitalistlikust inimvihkamise hundimoraalist läbi imbunud inimene. «Inimene peab inimesi armastama. Kui ta armastab inimesi, siis on tal parem elada, ta elu on rõõmsam, sest mitte keegi ei ela maailmas halvemini kui misantroop-inimestevihkaja. Tema ise elab kõige halvemini,»² kirjutab M. I. Kalinin. Milliseks sügavaks jõu ja õnne allikaks võib inimesele olla kas või sõprus, kuulumine oma- taoliste sõbralikku kollektiivi, seda kirjeldab suurepäraselt A. Fadejev romaanis «Noor Kaardivägi»: «On sul, lugeja, tulnud öösel ekselda sügavas metsas, või üksinda sattuda võhivõõraste paika, või silm silma vastu kohata hädaohtu, või sattuda õnnetusse, niisugusesse, et isegi lähedased inimesed sinust ära pöörduvad, või elada kaua kõigi poolt mõistmata ja tunnustamata millegi uue, inimestele tundmatu otsingul? Kui sulle on juhtunud üks neist hädadest ja raskustest elus, siis sa mõistad, missugune rõõm, missugune väljendamatu südamlük tänutunne, missugune võitmatu jõutulv haarab inimese hinge, kui ta kohtab sõpra, kelle sõna, kelle ustavus, kelle mehisus on jäänud muutumatuks! Sa ei ole enam üksik maailmas, sinu kõrval tuksub inimese süda!...» (lk. 269).

Nõukogude inimese õnn ei sarnane endasse sulgunud kodanliku individualisti mugatseva rahuloluga, mingi isikliku täiuse, õndsuse tundega. Nõukogude inimene esineb kõigepealt oma kollektiivi liikmena, ta tunneb vastutust mitte ainult enda, vaid ka oma seltsimeeste käitumise eest. Nõukogude riigis ei saa isikut vaadelda väljaspool ühiskonda, väljaspool kollektiivi, ei saa isiklikku saatust ja

¹ J. Stalin, Leninismi küsimusi, 10. väljaanne, Moskva, 1935, lk. 602 (v. k.).

² M. I. Kalinin, Kommunistlikust kasvatuses, Tallinn, 1947, lk. 40.

isiklikku õnne vastandada kollektiivi saatusele ja kollektiivi õnnele. «Uus loogika ütleb: tahan olla õnnelik inimene, kuid kõige kindlam tee sellele on, kui toimin nii, et kõik teised oleksid õnnelikud. Siis saangi õnnelikuks. Igas oma sammus peame mõtlema kollektiivile, üldisele võidule, üldisele kordaminekule. Sellepärast on vastik vaadelda ahnet egoisti, kes tahab praegu just haarata, haarab, õgib ja unustab, et ta just niiviisi tegutsedes õnne asemel kunagi tingimata haarab muret. Iga tegevus, mis ei arvesta kollektiivi huve, on enesetapjalik, kahjulik ühiskonnale; järelikult ka minule.»¹

Nõukogude inimeste seltsimehelikkuse, kollektiivse ühtekuuluvuse kõrgemaks avalduseks on nõukogude ühiskonna moraalne ja poliitiline ühtsus, mille organiseerivaks, juhtivaks ja suunavaks jõuks on kommunistlik partei. See ühtsus oli meie jõu peamisi allikaid Suures Isamaasõjas, kus võitlus käis elu ja surma peale. Ta andis imekauneid näiteid nõukogude inimeste, eriti rindevõitlejate ja partisanide seltsimehelikkusest, solidaarsusest, ühtekuuluvusest ja valmidusest end ohverdada üldsuse, kodumaa, seltsimeeste eest. Seesama ühtsus innustab nõukogude inimesi ka nende töökangelaskes.

C. Õpilaste ühiskondlik elu kui kollektiivsuse peamine kasvataja.

Nagu kogu kodanlik mõttelaad, nii on ka kodanlik kasvatus individualistlik. Kodanlikele pedagoogidele on iseloomulik, et nad ehitavad oma teooriad, lähtudes alati indiviidist, üksikisikust. K. Marx teatavasti nimetas sääraseid teooriaid «robinsonaadideks». Niisuguste pedagoogiliste «robinsonaadide» kõige kujukamaks näiteks on J. J. Rousseau «Emile» ja selle joone otseseks jätkuks on kaasaegses kodanlikus pedagoogikas esinevad pedotsentrilised teooriad. J. Dewey, üks kaasaegse pedotsentrismi peamisi esindajaid, kirjutab, et laps peab olema «selleks päikeseks, mille ümber keerlevad kõik hariduse vahendid, selleks raadiuseks, mis määrab kogu koolielu ringi ulatuse». On selge, et kui niisugused lapsest lähtuvad pedagoogid

¹ A. S. M a k a r e n k o, Pedagoogilised teosed, Moskva, 1948, lk. 76 (v. k.).

vahel kõnelevadki kollektiivsuse kasvatamisest ning siin seal sellega katsetavadki, siis see tegelikkuses paratamatult äpardub, kuna kogu kodanliku ühiskonna majanduslik alus ei lase tekkida mingit tõelist kollektiivsust.

Ainult nõukogude pedagoogika, tuginedes marksismileninismi klassikute õpetusele ja arenedes maal, kus sotsialistlikud suhted inimeste vahel on muutunud tegelikkuseks, on suuteline kollektiivsuse kasvatamise küsimusi lahendada. See ei ole juhus, vaid ajalooline seaduspärasus, et just Nõukogudemaal ilmus selline pedagoog nagu A. S. Makarenko, kes oma pedagoogilise süsteemi aluseks võttis kollektiivsuse printsiibi ja selle printsiibi rakendamisel hiilgavat edu saavutas.

Nõukogude pedagoogika üheks põhiteesiks, mida kriipsutavad alla meie pedagoogika klassikud N. K. Krupskaja, M. I. Kalinin, A. S. Makarenko jt., on see, et õiget nõukogude inimest, tõelist kollektivist, saab kasvatada ainult pedagoogiliselt organiseeritud lastekollektiivis, kus esinevad kõik allumise, käsutamise ja seltsimeheliku koostöö suhted.

«Ainult kollektiivis võib lapse isiksus kõige täielikumalt ja mitmekülgsemalt areneda,» ütleb N. K. Krupskaja. Sellepärast tuleb laps kõige varajasemast east asetada niisugustesse tingimustesse, et ta elaks, mängiks, töötaks koos teiste lastega ja jagaks nendega oma rõõme ning muresid. Niiviisi harjub laps alaliselt hoidma silmade ees terviku huvisid, siduma kogu oma tegevuse kollektiivi tegevusega. Mida varem laps hakkab osa võtma kollektiivi elust, seda enam on eeldusi, et temast kasvab tõeline kommunist, kes oskab kogu hingega anduda ühisele üritusele.

Suurt tähelepanu omistas kollektiivile kui kommunistliku kasvatuses tegurile A. S. Makarenko. Ta pidas kollektiivsuse idee läbitöötamist pedagoogikas oma elu tähtsaimaks saavutuseks. «Kõik oma nõukogude pedagoogilise töö 16 aastat, kõik oma peamised jõud andsin ma kollektiivi küsimuse lahendamisele,» ütleb ta ise. Ta näitas, et meie kasvatuses peab olema õpilaste kollektiivne elu, kollektiivsete püüdluste, kollektiivsete nõudmiste organiseerimine. Kool peab olema ühtseks kollektiiviks, kus on organiseeritud kõik kasvatusprotsessid. «Igal juhul, kui mulle antaks praegu kool, siis esimeseks ülesandeks püstitaksin ühtse koolikollektiivi loomise,» kirjutab ta.

Kollektiiv — see on inimeste kogu, keda seovad ühised huvid ja eesmärgid, ühine töö. Ühises töös kujunevad kollektiivil oma juhtivad organid ja tööjaotus.

Inimeste tegutsemis-, tundmis- ja mõtlemisviis on kollektiivis palju kõrgemal tasemel kui üksikult või organiseerimata massina koos viibides. Võitlus ühiste eesmärkide eest arendab kollektiivi liikmetel vastastikust austamist, üksteise kaitsmist ja üksteise abistamist: samal ajal kasvab leppimatus ülekohtu, vale, laiskuse, tööst kõrvalehoidumise, egoismi ja alatuse nähtustega. Kollektiivis ilmnevad ja saavutavad suure jõu säärased isiksuse positiivsed omadused, nagu ideeline vaimustus, julgus, eneseohverdamine, distsiplineeritus, kasvab usk oma võimetusse ja tahe ületada raskusi. Elu kollektiivis kisub inimesed välja nende kitsaste isiklike huvide teokarbist ja haarab neid kaasa kogu kollektiivi avarate püüdlustega — selle tagajärjel on see elu hoogsam, rõõmsam ja optimistlikum kui üksiseisja individualisti oma.

Nõukoguliku kasvatustöö objektiks peab olema kõigepealt terviklik õpilaskollektiiv — kasvatades kollektiivi kasvatame ühtlasi ka iga selle liiget.

Ainult tervikliku õpilaskollektiivi kujundamise teel saab nõukogude kool täita niisuguseid põhilisi ülesandeid, nagu seda on teadliku distsipliini kasvatamine ja kõrge õppe-
edukuse saavutamine.

Kodanliku kooli distsipliin on põhiliselt allumise ja kuulekuse distsipliin, mis põhineb õpilase h i r m u l õpetaja ja tema poolt rakendatavate karistuste ees. Need, kes sellest hirmust end mõjutada ei lase, heidab kodanlik kool enda ridadest harilikult välja. Nõukogude koolis ei ole pinda sellise hirmu tekkimiseks ja nõukogude pedagoogika ei anna õpetaja kätte mingeid hirmutamise vahendeid. Kui mõni mahajäänud õpetaja seda hirmu-distsipliini veel siinseal püüab elustada, siis kannatab ta fiaskot seda kiiremini, mida arenenumate ja teadlikumate õpilastega tal on tegemist. Kus õpetaja ei oska rakendada nõukogulikke distsiplineerimise vahendeid, seal võib tagajärjeks olla täielik distsipliinilagedus, nagu selle kohta on tulnud hoiatavaid signaale nii mõnestki Eesti NSV koolist. Nii nagu kogu ühiskonnas on vanade, kodanlike distsipliinivormide asemele astunud tööliste endi vabatahtlik ja teadlik distsipliin, nii peab ka koolis õpetajate juhtimisel peamiseks distsiplineerivaks jõuks kujunema õpilaskollektiivi arene-

num, eesrindlikum osa, eesotsas kommunistlike noorte ja pioneeridega.

Paljude eesrindlike nõukogude koolide kogemused tõendavad, et seal, kus õpilaskollektiivi organiseerimisel on käidud õiget rada, lahenevad paljud distsipliiniküsimused otsekui iseenesest. Niisuguste koolide õpetajad ja juhatajad ei tea juba ammugi enam, «mis tähendab järelevalve kohustus koolis, mis tähendab kontrollida õpilaste käitumist koolis ja väljaspool kooli ning osavõttu tundidest, tunda massilise kultuuritöö ja kehakultuuri organiseerimise raskust. Õpilaskollektiivi avalik arvamus ja ühiskondlik aktiivsus on muutunud neis koolides reaalseks ning märkimisväärseks jõuks. See on suunatud kõigepealt sihikindlale võitlusele hea edasijõudmise, koolielu täpse režiimi ja õige korralduse eest, distsipliini tugevdamise eest. Õpilased peavad kooli au kalliks. Neil areneb vastutustunne mitte ainult oma õpetajate, vaid ka õpilaste ja pedagoogilise kollektiivi ees. Koolides kujunevad välja kindel stiil, traditsioonid, kindlad suhted õpetajate ja õpilaste vahel, mis rajanevad vastastikusele austusele, nõudlikkusele, usaldusele ja kontrollile.»¹

Õpilased, moodustades positiivselt meelestatud kollektiivi, on mitte ainult kasvatusobjektideks, vaid ka kasvatus-teostajateks, subjektideks. Nad on ise oma kollektiivse elu organiseerijad, muidugi pedagoogide juhtimisel. A. S. Makarenko vaatles oma kasvandikke mitte kui dressuuri materjali, vaid kui ühiskonna liikmeid, ühiskondlike väärtuste loojaid. «Meie kasvandike kollektiiv ei ole paljas noorsookoondis, vaid kõigepealt sotsialistliku ühiskonna algrakuke, millel on kõik neetsamad omadused, õigused ja kohustused, mis on igal teisel kollektiivil nõukogude riigis,» kirjutas ta.

Elades täisverelises kollektiivis kaob lapsel tunne, nagu oleks kogu ta lapse-elu ainult mingi ettevalmistus tulevasele, täiskasvanu elutegevusele, ainult mingi «pedagoogiline nähtus», vaid ta tunneb end oma kollektiivi täieõigusliku liikmena, kellele iga päev toob uusi rõõme ja meeldivaid elamusi. Nii viisi kaob kodanlikule koolile omane laste vastumeelsus kooli suhtes. Nõukogude koolis, kus on olemas tervetel alustel organiseeritud rõõmus õpilaskollektiiv, ei ole vaja

¹ A. S. Makarenko pedagoogiline pärand ja kool. «Nõukogude Õpetaja», 1951, nr. 26.

lapsi igasuguste kavalate «trikkidega» meelitada ega rangete karistustega sundida koolis käima, vaid see pakub neile loomulikku lõbu ja rahuldust. «Kool on muutunud mulle teiseks koduks», «Klass on mulle otsekui koduseks perekonnaks», «Kool on mulle kallim kui elu» — kirjutavad nõukogude lapsed oma koolist. On arusaadav, et niisuguses koolis ka õpitakse heameelega, ja igasse töödistsipliini rikkumisse, «viilimisse» või «spikerdamisse» suhtutakse ülima põlgusega.

Niiviisi laheneb õigesti organiseeritud õpilaskollektiivis ka õppeedukuse probleem suhteliselt väikese vaevaga.

Koolis, kus on olemas niisugune õpilaskollektiiv, mõjustab kasvataja õpilasi mitte ainult otseselt, vaid ka kollektiivi kaudu, kusjuures kollektiivi mõju on sageli palju tõhusam kasvataja otsesest mõjust. Kui õpilane eksis milleski, siis vastutab selle eest mitte ainult tema ise, vaid ka kollektiiv, kuhu ta kuulub. Üksiku õpilase iga tegu, iga tema edu või ebaedu hinnatakse nagu edu või ebaedu kogu kollektiivi elus; selle tagajärjel on kollektiivi iga liige huvitatud oma kaasliikmete edust ja võtab terava kriitika alla kõik nähtused, mis käivad vastu kollektiivi huvidele.

Kriitika ja enesekriitika oskuslikul rakendamisel tekib kollektiivis niisugune positiivne avalik arvamus, mis oma mõju poolest ei tunne võrdset. Niisuguse avaliku arvamuse ees purunevad kõik väärsealtsimehelikkuse avaldused, mis nii lopsakalt arenevad kodanlikus koolis.

Niisugune menetlus on võimalik ainult nõukogude koolis, kus õpilaste ja õpetajate huvid langevad ühte ja on suunatud õppe- ja kasvatustöö kõrge taseme saavutamisele. Kodanlikus ühiskonnas seevastu on kooli kui kodanluse tööriista huvid õpilaste laiade hulkade huvidele võõrad. Õpilaste ja õpetajate ühtse kollektiivi tekkimiseks puudub siin pind. Kui õpilased siin üldse millekski kollektiivi-taoliseks liituvad, siis on see oma teravikuga suunatud just õpetaja vastu; enda kaitseks hoiavad harilikult ka õpetajad ühte ja toetavad üksteist võitluses õpilaste vastu ka siis, kui nad on veendunud ühe või teise kolleegi käitumise ekslikkuses. Niiviisi kujuneb üsna sageli kaks üksteise vastu suunatud vaenulikku koondist, mis takistab õpetajatel omast õpilaste suhtes mingit tõsisemat kasvatuslikku mõju.

Sellepärast näevad kodanliku kooli õpetajad oma esimest ülesannet just õpilaskollektiivide tekkimise ärahoidmises

või nende lõhkumises. Nad peavad ideaalseks kasvatus-vahekorraks sellist kahe-vahekorda: õpetaja — õpilane.

Loomulikult ei teki õpilaskollektiiv koolis kiiresti, üle öö — selle organiseerimine kujutab endast pikaajalist, keerukat pedagoogilist protsessi, mis nõuab direktorilt ja õpetajaskonnalt suurt taktitunnet, osavust ja üksmeelt. «Kui võtame kõige tavalisema kooli, kus pole mingit kollektiivi, kus kõik on killunenud, kus parimal juhul iga klass elab omaette ja kohtub teiste klassidega nii, nagu kohtume tänaval tavalise publikuga, siis on selleks, et säärasest amorfsest lastekogust teha kollektiivi, tarvis pikaajalist (mitte aasta ega kaks) visa ja kannatlikku tööd. Aga kui kollektiiv kord on loodud ja kui teda koos hoida, teda, ta liikumist tähelepanelikult jälgida, siis võib säärane kollektiiv püsida väga kaua.»¹

Koos A. S. Makarenkoga võime näha õpilaskollektiivi organiseerimise käigus 3 astet. Esimesel astmel on tegemist alles amorfse lastekoguga, keda juht — direktor — suunab oma kategooriliste nõudmistega. Teisel astmel tekib aktiiv, kes omalt poolt juhi nõudmisi toetab, juhi ümber koondub. Kolmandal astmel nõuab juba kogu kollektiiv ise. Kõige kõrgemaks etapiks kollektiivi arenemises on olukord, kus iga õpilane ise esitab endale nõudmisi kollektiivi nõudmiste foonil.

Koolis on ammu järeleproovitud organisatsioonivormiks klass kindla õpilaste koosseisu ja kindla ruumiga. Klass on küllalt väike algkollektiiv selleks, et kõik õpilased saaksid siin olla omavahelises, alalises asjalikus, sõbralikus ja ideoloogilises suhtlemises. Siin on võimalik läbi viia suurel arvul ühiseid üritusi, mille najal lapsed õpivad ühiselt töötama, oma isiklikke soove seltsimeeste omadega kooskõlastama jne.

Kuid tuleb teadlik olla hädaohust, et klassikollektiiv võib kergesti muutuda liiga perekondlikuks, egoistlikuks koondiseks, irdudes üldisest, suuremast kollektiivist, kogu kooli kollektiivist. Avarat poliitilist kasvatust on võimalik teostada aga ainult suure kollektiivi kaudu, mille huvide kujunemisel on mõõduandev palju sügavam sotsiaalne süntees. Tuleb võidelda klassikollektiivide isoleerumise, omaette kapseldumise vastu. Kuid koolikollektiiv tervikuna on oma-

¹ A. S. Makarenko, Valitud pedagoogilised teosed, Tallinn, 1948, lk. 113.

korda liiga suur intensiivsema seltsimeheliku suhtlemise tekkimiseks. Sellepärast omavad suurt tähtsust mitmesugused klassidevahelised koondkollektiivid, mis on koosseisult avaramad klassist, kuid arvult väiksemad koolikollektiivist. Sellisteks koondkollektiivideks on pioneeri- ja komsomoliorganisatsioon, spordi- ja kunstialased kollektiivid, aine-ringid, tootva töö brigaadid, mitmesugused ajutise või pideva iseloomuga toimkonnad jne. Kõik need liidavad koostööks erinevas vanuses, erineval arenemisastmel olevaid õpilasi, põimivad koolikollektiivi läbi mitmesuguste erisidemetega, mis aina tugevdavad ja kindlustavad ühtset koolikollektiivi.

Peaaegu igas klassikollektiivis leidub kitsamaid, omavahel tihedamini liitunud rühmitusi, nn. mikrokollektiive. Neid seovad kas ühised harrastused või lihtsalt tunde pärane sõprus, mõnikord, eriti nooremates klassides, ka ühine elukoht, ühine koolitee, vanemate töökaaslus jne. Nende «mikrokollektiivide» osa klassikollektiivis võib olla mitmesugune, sõltuvalt nende iseloomust ja klassikollektiivi tugevusest. Kui «mikrokollektiivide» huvid on positiivsed nagu klassikollektiivi omadki, siis nende olemasolu ainult toetab ja tugevdab klassikollektiivi — nad esinevad selle orgaaniliste osadena. Kus aga «mikrokollektiivid» liiga eksklusiivselt kapselduvad oma kitsastesse erihuvidesse ja kus klassikollektiiv on üldiselt nõrk, seal võivad nad koguni lammata ja lõhestada klassikollektiivi. Nii kirjutab üks õpilane: «Meil on seitse klassi ühes klassis. — Kuidas nii? — Väga lihtsalt: need viis on kirglikud sportlased, nad on alati üheskoos ja seisavad üksteise eest. Need neli on filatelistid ja tegelevad ainult markidega, vahetavad ja uurivad neid. «Insenerid» meisterdavad kodus ja käivad pioneeride palee töökojas. On grupp kinoharrastajaid, kes käivad kõikidel etendustel, tunnevad kinonäitlejaid jne. On rühm «poliitikutid», kes käivad loengutel rahvusvahelisest olukorrast ja koostavad prognoose maailma tuleviku kohta. Niiviisi on iga rühm oma teokarbis ja klassi meil nagu polekski.»

Pole raske näha, et õpetajatel oleks klassikollektiivi ühisürituste tugevdamise teel võimalik kõiki selliseid «mikrokollektiive» üksteisele lähendada ja klassi üldisesse sõiduvette suunata. Nooremates klassides saab «mikrokollektiive» klassi tervikusse lülitada pioneerorganisatsiooni abil, moodustades igast «mikrokollektiivist» omaette pioneerisalgad, millised kõik ühinevad üheks rühmaks. Sel teel saab

rahuldada ka mitme õpilase ambitsioone mängida kollektiivis «esimest viiulit», mis ongi mõnikord «mikrokollektiivide» tekkimise põhjuseks.

Halvem on olukord seal, kus «mikrokollektiivi» ja klassi huvid käivad teineteisele vastu, kus näiteks «mürtsumehed» või suitsetajad moodustavad oma kamba, mis on võõrkehaks klassis ja häirib selle üldist edasiliikumist, ja tugevasti ühte hoides ei lase end ka teistest mõjutada. Klassijuhataja ja klassi aktiivi katsed niisugust kampa ümber kasvatada algavad harilikult ikka juhtide enda poole võitmisega, mis sageli ka õnnestub. Kui see korda ei lähe, siis tuleb selline kamp lammutada, osa liikmete üleviimisega teise klassi või teise kooli. Nii toimiti paar aastat tagasi näiteks Pärnu I seitsmeaastases koolis, kus VII klassides olid tekkinud kambad, mis mõjutasid kogu klassi õppimist ebasoodsalt. Klasside ümberkomplekteerimisega lõhuti need ja uues koosseisus paranes rea õpilaste õppeedukus, mis tõstis ka kõnesolevate klasside üldist edukust.

Õpilaskollektiivi organiseerimise alal on ENSV koolides viimastel aastatel astunud mitmesuguseid otsisklevaid samme. Mõningaid koole on sellele teele sõna otseses mõttes tõuganud praktiline vajadus, kuna neil muul teel ei ole õnnestunud toime tulla oma õpilaspere distsiplineerimisega. Paljudele on äratajaks ja eeskujuandjaks olnud nõukogude pedagoogiline kirjandus ja vanemate vennasvabariikide koolide kogemused. Eriti tähtis osa on seejuures olnud A. S. Makarenko suurepärase teostel, milles ta nii elavalt kirjeldab oma kogemusi kasvandike kollektiivse elu organiseerimise alal.

ÕPILASKOLLEKTIIVI KUJUNDAMISE TEED JA VAHENDID

A. Aktiivi kasvatamine.

Õpilaskollektiivis, nagu igas teiseski kollektiivis, on juhid, aktiiv selleks tuumikuks, kelle ümber teised kollektiivi liikmed koonduvad, kellele nad vabatahtlikult alluvad. Sellepärast etendab aktiivi kasvatamine ja õpetaja ümber koondamine õpilaskollektiivi organiseerimisel otsustavat osa. Üldiselt sellest tulebki alustada — kõigepealt tuleb välja selgitada ja koondada see aktiiv, kellele tuginedes

võib arendada edaspidist tööd. Kus puudub pedagoogide visa ja sihikindel töö õpilasakiivi koondamisel ja kasvata-
misel, kus aktiivi kujunemise protsess lastakse isevoolu
teed minna, seal võib kogu kollektiivi liikumine omandada
negatiivse suuna.

Koolis, kus aktiivi koondamisele ja kasvatamisele pole
õigesti lähenetud, domineerivad harilikult nn. «ninamehed»,
kes paistavad teiste hulgas silma oma suurema initsiatiivi
ja aktiivsusega korrarikkumiste ja igasuguste «obstruktsioo-
nide» lavastamisel. Nad otsivad sel teel rakendust oma üle-
voolavale energiale ja püüavad võita teiste lugupidamist,
«hiilates» oma väärkangelaslikkusega. Teised õpilased lä-
hevad nende järel kas lihtsast seiklusjanust või oposi-
tsioonihimust õpetajate vastu; esineb juhtumeid, kus «nina-
mehed» otse sunnivad teisi õpilasi ulakusi kaasa tegema.

Mõnikord õnnestub pedagoogidel «ninamehi» sel teel
endi poole võita, et neile usaldatakse mitmesuguseid positiiv-
seid ülesandeid, mille täitmine võimaldab neil oma ener-
giat rakendada ja teiste hulgas silma paista. Et selline ne-
gatiivse juhtkonna ümberkasvatamine õnnestuks, on vaja
samal ajal intensiivselt töötada kõigi õpilastega, neid mit-
mesuguste ahvatlevate perspektiivide ümber koondada. Pal-
jude pedagoogide, muuseas ka A. S. Makarenko kogemused,
tõendavad, et niisugused võtted võivad mõnigi kord olla
viljakad. Kuid on küllalt ka niisuguseid juhtumeid, kus nad
ebaõnnestuvad ja «ninamehed» pedagoogide kergeusk-
likkust veel suuremateks korrarikkumisteks kasutavad.

Niisugusel juhul tuleb pedagoogidel oma tegevus suu-
nata «ninameeste» isoleerimisele ja õpilaskonnas kujun-
dada eitav suhtumine nende «vägitegudesse». Võitluses
nende vastu tuleb kujundada õpilaskollektiivi uus juhtkond,
aktiiv. Mõnikord on otstarbekohane endise negatiivse juht-
konna mõjutamiseks mõned selle liikmed viia üle teise
klassi või teise kooli, või äärmistel juhtudel, kui nad asu-
vad kangekaelsesesse võitlusse kujuneva õpilaskollektiivi
vastu, nad koolist kõrvaldada. Kujunevat positiivset aktiivi
tuleb õpetajatel kõigiti toetada ja tema autoriteeti kaas-
õpilaste silmis tõsta.

Oma võitluses «ninameeste» vastu ja positiivse aktiivi
kujundamise eest saavutavad pedagoogid edu ainult siis,
kui nad toetuvad pioneeridele või kommunistlikele noor-
tele. Tõsi küll, ka nende hulgas võib vahel esineda üksi-
kuid, kes ajutiselt lähevad kaasa negatiivse «aktiiviga»,

kuid üldiselt moodustavad nad meie õpilaskonna eesrindlikuma osa ja abistavad õpetajaid distsipliini kindlustamisel ja õige töömeeleolu loomisel klassis. Üksikute mahajäänudate pioneeride ja kommunistlike noorte mõjutamiseks ja korralekutsumiseks on olemas mitmesuguseid tõhusaid vahendeid, nagu kooli parteiorganisatsiooni autoriteet, pioneeri- ja komsomoliorganisatsiooni enda juhtkond, nende organisatsioonide sisekord ja suurepärased traditsioonid. Enamasti tähendab positiivse aktiivi kujundamine praktiliselt just komsomoli- ja pioneeriorganisatsiooni tugevdamist, nende autoriteedi tõstmist, et koos nendega anda lõplik hoop «ninameestele».

Tuleb pidada silmas, et aktivistid ei sünni, vaid neid tuleb pikkamööda ja kavakindlalt kasvatada. Kodanlikud psühholoogid (näit. H. Hetzer, Ch. Bühler, K. Schjelderup-Ebbe jt.) püüdsid loomariigist võetud analoogiatega varal tõestada, et üksikud isikud omavad juba sünnipäraselt suuremaid kalduvusi ja suuremaid eeldusi juhtivaks tegevuseks ja et nendest kujunevadki ühiskonna juhid. Nõukogude psühholoogia ja pedagoogika on sellised pedoloogilised vassingud ammu kummutanud ja meie kasvatuskogemused ning ühiskondlik praktika tõestavad iga päev, et iga inimest on võimalik süstemaatilise kasvatustöö abil muuta aktiivseks ja organiseerimisvõimeliseks juhiks. A. S. Makarenko näiteks saavutas oma asutuses seda, et iga kasvandik oli võimeline vajaduse korral esinema komandörina, mispärast ta võis oma tegevuse viimastel aastatel koguni loobuda kindlate salgakomandöride valimisest, pannes komandöri kohustused salga liikmetele nende nimede tähestikulises järjekorras.

Õpilaskollektiivi organiseerimisel on aktiivi koondamine ainult esimene samm, millelt tuleb varsti edasi minna kogu kollektiivi aktiveerimisele ja kollektiivi avaliku arvamuse kujundamisele. Klassi või kooli aktiiv ei tohi kujuneda mingiks isoleeritud klikiks, «kutseliseks» juhtkonnaks. Igaüks peab oskama kord juhtida, kord alluda, nii kuidas olukord nõuab. Täna oled sa vastutav korrapidaja — tähendab sa annad korraldusi, mida kõik teised õpilased peavad täitma, homme aga oled sa tavaline õpilane ja pead oskama teiste korraldusi täita. Komsomoli liinis täidad sa oma organisatsiooni sekretäri korraldusi, kui sa oled aga peol vastutav korrapidaja, siis peab ka peol viibiv komsomolikomitee sekretär täitma sinu korraldusi. Nii on õigesti organiseeritud

õpilaskollektiivis juhtimise ja allumise suhted tihedasti läbi põimitud, mis hoiab ära «juhtide-aristokraatia» tekkimise.

Õpilaskollektiivis on lõpuks peamine juhtiv osa etendada õpetajal, kuid ta peab seda tegema oskuslikult, pedagoogilise taktiga, nii et ta oma tahet kunagi ei tarvitseks kollektiivile vägisi peale sundida, vaid et see tunduks kollektiivi enda tahtena. Ka õpilasi-aktiviste tuleb kasvatada oma juhtimisfunktsioone sama taktikindlusega teostama. Klassiorganisaator, õpilaskomitee liikmed, pioneeri- ja komsomoliaktiivi liikmed jne. peavad üles näitama samasugust taktitunnet korralduste andmisel ja oma juhtiva seisundi kooskõlastamisel kollektiivi tahtega.

Aktiivi kasvatamine koolis algab juba varakult, esimestest klassidest peale. «Et organiseerida kollektiivi, on vaja teada, mida iga laps võib teha, kes neist on tugevam; üks oskab hästi jutustada, teine — hästi joonistada jne. Tuleb neid õpetada omavahel tööd niiviisi jaotama, et tuleks välja tõesti kollektiivne töö,» kirjutab N. K. Krupskaja. Tuginedes niiviisi laste omapära tundmisele, annab õpetaja nendele jõukohaseid ülesandeid, milliseid nad meelsasti täidavad, näit. esinemine referaadiga, artikli kirjutamine seinalehele, vestluse läbiviimine loetud raamatu kohta, esinemine laulu- või deklamatsiooniettekandega jne. Pärast ülesande täitmist on soovitatav lasta neil selle kohta kollektiivile aru anda, kusjuures kollektiiv otsustab, kas ülesanne täideti küllalt hästi, millised puudused esinesid jne. Selline kriitika kasvatab enesekontrollimist ja vastutustundelist suhtumist ühiskondlike ülesannete täitmisse. Tähtis on, et iga õpilane täidaks mõnd ühiskondlikku ülesannet — sellega väldime üksikute ülekoormamist ühiskondliku tööga. «Tuleb saavutada, et iga pioneer ja õpilane täidaks tavaliselt ainult üht ühiskondlikku ülesannet,» öeldakse ÜLKNÜ Keskkomitee VII pleenumi otsuses.

Selleks et kasvatada aktiivi, on vähe üksnes ülesannete jaotamisest õpilaste vahel — neid tuleb ka õpetada, kuidas ülesandeid täita. Mõnikord tarvitseb pedagoogil lihtsalt paar korda praktiliselt aidata lapsel üht või teist ülesannet lahendada. On soovitatav sel eesmärgil korraldada aktiiviga erilisi õppusi, klassiorganisaatorite seminare, pioneeri rühmanõukogude esimeeste seminare, seinalehtede toimetajate nõupidamisi jne. Peamine on, et lapsed kunagi ei häbeneks pöörduda abi saamiseks kas õpetaja, vanempioneerijuhi või vanemate seltsimeeste poole.

Vanemates klassides tuleb aktiiviga korraldada erinõupidamisi, kus arutatakse läbi kollektiivi ette seatavad ülesanded, nende ülesannete täitmise teed, tööjaotus kollektiivi liikmete vahel jne.

Mõnes koolis on õpilaskollektiivi jaoks välja töötatud eri määrused, näit. klassi korrapidajate töö kohta, õpilaskomitee eri sektorite ja komisjonide töö kohta, sanitaarvolinike jms. kohta. Sellised määrused kinnitatakse kooli direktori poolt ja nendest peavad kinni niihästi õpetajad kui ka õpilased. Nende väärtus on selles, et nad suunavad mitmesuguste funktsionääride tööd, annavad sellele tööle perspektiivi, määravad ära igaühe ülesanded, õigused ja kohustused. Kus neid määrusi järjekindlalt rakendatakse, seal kujunevad nende nõuded pikapeale traditsiooniks, mis puhul kirjutatud määrused isegi oma tähtsuse kaotavad, ise ennast üleaaruseks muudavad.

Kuidas toimub õpilas-, eriti pioneeriaktiivi kasvatamine ja kasvamine, selle kohta on heaks näiteks töö Tallinna 6. Keskkoolis. Siin korraldatakse pedagoogide juhtimisel kavakindlalt seminare pioneeri salgajuhtidele, rühmanõukogu esimeestele ja rühmajuhtidele. Hoolas töö toimub malevanõukogu liikmete instrueerimisel, et neid õpetada pioneeritööd juhtima. Seinalehe toimetajatele ja kirjasaatjatele organiseeritakse eriõppus. Kooli kehakultuurikollektiivi nõukogu valmistab ette aktiviste kehalise kasvatuse alal, kes omakorda töötavad sel alal nooremate klassidega. Kõik need üritused on aidanud kasvatada rohkearvulise, tugeva ja teovõimsa õpilasaktiivi, kes osutab tõsist abi direktorile, õpetajatele ja vanempioneerijuhile. Kooli endine vanempioneerijuht F. Zubareva kirjeldab seda järgmiselt: «1947. aasta. Eesti NSV Ülemnõukogu valimiste päev. Lastetoa eest valimisjaoskonnas vastutavad pioneerid. Koos vanematega siia tulnud mudilased jälgivad hinge kinni pidades näidendit «Tare-tareke». Näidendi lavastajateks on III-a klassi pioneerid.

Lavale tuleb hunt. Ta lõgistab ähvardavalt hambaid ja tahab tarekesse sisse tungida. Hunti mängib Ljusja Hendrikson. Ta astus alles hiljuti pioneeriorganisatsiooni. See on tema esimene pioneeriülesanne, mis tal tuleb täita. Tema, Ljusja, on ühtlasi vastutav kontserdi eest lastetoas. Tema sõbratar Ljuda Kašina mängib konna osa. Ljuda on ilmselt väga erutatud. Ta tunneb vastustust kõikide oma klassikaaslaste eest, kes samuti mängivad näidendis kaasa, nagu Beatrisa Aleksejeva, Diina Tigane ja paljud teised...

Nii see algas.

Aasta pärast tütarlapsed olid pisut sirgunud. Nüüd olid nad IV-a klassis. Üksmeelselt valiti rühmanõukogu esimeheks aktiivne pioneer Ljusja Hendrikson. Samal koondusel valiti rühmanõukogu liikmeks Ljuda Kašina, salgajuhiks aga sai kõikide pioneeride soovil Beatrisa Aleksejeva. Rühmanõukogu koostas pioneerijuhi juhtimisel tööplaani ja peaaegu iga pioneer sai mõne ülesande. Need ülesanded olid õige väikesed. Galja Vekšinal tuli organiseerida filmi «Zoja» ühiskülasta-

mine, Diina Tigasel tuli hankida pilte albumi jaoks, Elja Metusel tuli jälgida, et korrapidaja oleks iga päev klassis kohal jne.

Aastad möödusid. Ühes nendega kasvasid ka nõuded pioneeri-
endiste kolmanda klassi õpilaste vastu. Nad said viiendasse, siis juba
kuuendasse klassi. Paljud neist tütarlastest olid valitud malevanõukogu
koosseisu. Nad juhivad juba kogu pioneerimaleva tööd. Nüüd on Ljuda
Kašina vastutav mitte üksnes ühe rühma kunstilise isetegevuse eest,
vaid ta on enda ümber koondanud kogu pioneerimaleva suure isetege-
vuskollektiivi. Ljusja Hendrikson juhib «Pionerskaja Pravda» ühisluge-
mist pioneerimalevas, aitab kaasa poliitinformatsiooni läbiviimisel,
korraldab vestlusi...

Valimispäevast on möödunud viis aastat. «Tare-tarekese» tegelased
on nüüd juba VIII-a klassi õpilased, suured tublid tüdrukud. Neid
kasvatas pioneerimaleva viie aasta vältel, andes neile soovitud komsomoliorganisaatsiooni astumiseks.

Lusja Hendrikson on nüüd III-a kl. pioneerirühma juht, tema sõb-
ratar Ljuda Kašina aga juhib III-b klassi pioneerirühma. Juba teist
aastat on kooli komsomoli-algorganisaatsioon usaldanud neile pioneeri-
rühma juhi vastutusrikkad ülesanded ja armastuse ning hoolega kas-
vatavad Ljusja ja Ljuda endale aktiivi nendest pisitüdrukutest, kes
alles hiljuti on astunud pioneerorganisaatsiooni liikmeks, ning annavad
igale neist jõukohaseid ülesandeid...

Hiljuti kuulati kooli komsomoliorganisaatsiooni komitees kommunist-
like noorte grupiorganisaatorite aruannet. Uhkustundega märkis komi-
tee, et mõlemad tütarlapsed on parimad grupiorganisaatorid koolis ja
nad esitati ELKNÜ Keskkomiteele autasustamiseks aukirjaga.

Selline ei ole üksnes nende tütarlaste kasv. Meie koolis on arvukas
pioneeriaktiiv, kes kasvas ja arenes pioneerorganisaatsioonis ja on
praegu nii komsomoli- kui ka pioneerorganisaatsioonile suureks toeks.

Võtame näiteks Valja Tolkunova. Kes meie kooli õpilastest ei tun-
neks seda energilist, täis tegutsemistahet X-a klassi õpilast, kommunistlikku noort. Salgajuhist kasvas ta rühmanõukogu esimeheks, siis
malevanõukogu esimeheks ja edasi klassi komsomoliorganisaatsiooni
büroo sekretäriks. Olles ise pioneerorganisaatsiooni kasvandik, tegeleb
ta praegugi innukalt noorte leninlastega, abistades neid nende elu
suurima eesmärgi saavutamisel, komsomoli ridadesse astumisel.

Nelja Striževskaja IV-b klassist alustas samuti pisiülesannetest,
millised ta täitis suurima andumusega. Nüüd on ta läbinud aktivisti
tee (oli seinalehe toimetaja, siis malevanõukogu esimees) ja valitud
kooli komsomoli-algorganisaatsiooni komitee liikmeks, kus ta energili-
selt tegutseb kooli pioneeritöö abistamisega.¹

Kahjuks ei leia me niisugust kavakindlat tööd aktiivi
kujundamisel igas koolis. Sageli toimub õpilaskollektiivide
valik, edutamine ja rakendamine juhuslikult, stiihiliselt.
Paljudes õpilaskollektiivides annab end tunda pideva juhti-
mise puudumine, mis tekib sellest, et mõned aktivistid hoiav-
vad kollektiivi «võtmepositsioone» liiga kaua enda käes ja
viivad seejuures omandatud kogemused kooli lõpetades
endaga kaasa, ilma et nad neid noorematele järglastele
õigeaegselt üle annaksid.

¹ «Noorte Hää», 1951. a.

B. Õpilaselule eesmärgi seadmine.

Õpilaskollektiiv areneb, tugevneb ja muutub ühiskondlikuks jõuks konkreetsete, praktiliste ülesannete seadmise ja nende täitmise käigus. Elulised ülesanded ja väljavaated, perspektiivid on selleks seoseks, mis liidab õpilasi ühtseks kollektiiviks, kollektiiv aga püsib tugevana ja elujõulisena ainult senikaua, kui ta näeb enda ees «paremat homset päeva» ja püüab selle poole reipa, rõõmsa pingutusega. «Ma olen veendunud, et kui kollektiivil ei ole eesmärki, siis ei saa leida kollektiivi organiseerimise alust,» ütles A. S. Makarenko. Ta näitab, et programmil, perspektiivil on inimese elus üldse äärmiselt suur tähtsus. «Isegi tühi-seim inimesekene, kui ta ei näe enese ees mitte lihtsat kün-gastega, uurdeorgudega, soodega ja mätastega maa-ala, vaid kõige tagasihoidlikumatki perspektiivi — jalgrada või käänakute, purrete, laadimiskohtade ja postidega teed — hakkab ka end sütitama kindlate vahemaade viisi, vaatab rõõmsamalt ettepoole, ja isegi loodus paistab tema silmis korraldatumana: kord vasak külg, kord parem, kord teele lähem, kord kaugem.»¹

Oma kasvatusasutustes rakendas A. S. Makarenko perspektiivide süsteemi eriti meisterlikult. Ta saavutas selle, et iga homme päev tema kasvandike elus paistis tänasest paremana; selle tagajärjel oli tema kollektiivi elu täis rõõmu ja reibast hoogu — mitte lihtsa meelelahutuse ja praeguse, viivitamatu rahulduse rõõmu, vaid tööpingutuse ja homse päeva edu rõõmu. Kuigi A. S. Makarenko töötas erisugustes koloonia-tingimustes, mis niisuguse kollektiivse rõõmu organiseerimiseks pakuvad suuremaid võimalusi, on ka üldhariduslikul koolil temalt ses suhtes palju õppida. Mõningate koolide töö ebaõnnestumine on seletatav perspektiivide nõrkuse ja ebaselgusega.

Kasvataja ülesandeks on õpilasel juba olemasolevaid perspektiive ära kasutades neid järk-järgult avardada, väärtuslikumatele perspektiividele ümber lülitada.

Koos A. S. Makarenkoga võime teha vahet lähema, kesk-mise ja kaugema perspektiivi vahel.

Alustada võib kõige lähematest rõõmudest: hea hinne, kiitev märkus käitumisžurnalis, ühine kino- või teatri-

¹ A. S. Makarenko, Pedagoogiline poem, II kd., Tallinn, 1949, lk. 144.

külastamine, huvitav pidu või matk, hästikorrastatud klassiruum, pioneerirühmale või -malevale mõne austava erinimetuse omistamine jne. Keskmiseks perspektiiviks on ajaliselt mõningal määral eemalenihutatud, tulevikku projekteeritud meeldiv elamus: huvitav suvepuhkus pioneerialagris, mõni kaugem ekskursioon õppeaasta lõpul; kooli hea saavutus mingil alal, näit. koolinoorsoo spartakiaadil või kunstilise isetegevuse olümpiaadil, liuväljal; staadioni või kooliaia rajamine õpilaste jõududega, kaasatötamine uue koolimaja ehitamisel jms. Nõukogude õpilaste kaugemad perspektiivid langevad ühte meie nõukogude ühiskonna perspektiividega, mis leiavad konkreetse väljenduse viie aasta plaanides ja kommunismi ülesehitamise hiiglaslikus programmis.

Perspektiivid omavad kasvatuslikku väärtust ainult sel juhul, kui nende saavutamine on kogu aeg kollektiivi eesmärgiks, kui ühiste pingutustega püütakse neile alatasa läheneda.

Üldiseks põhimõtteks perspektiivide seadmisel on, et need kasvaksid välja õpilastele omastest, lähedastest tarvetest, kuid omaksid ka ühiskondlikku tähtsust. Lihtsaimast, primitiivsest rahuldusest sügavaima kohusetundeni — niisugune on perspektiivide kasvamise suund. «Inimene, kelle käitumist määrab kõige lähem perspektiiv, on kõige nõrgem inimene. Kui ta rahuldub ainult iseenda, kas või kaugegi perspektiiviga, võib ta paista tugevana, kuid ta ei kutsu meis esile isiksuse ilu ja isiksuse tõelise väärtuse tunnetust. Mida avaram on kollektiiv, mille perspektiivid on inimesele isiklikeks perspektiivideks, seda kaunim ja kõrgem on inimene» (A. S. Makarenko).

Õpilased peavad harjuma kollektiivses elus oma igapäevaseid tegevusi seostama kogu nõukogude rahva eluga ja igasse oma üritusse suhtuma kui ühiskondlikult tähtsasse ülesandesse; see annab nende elule ja püüdlustele hoopis teistsuguse ilme ja erilise hoo. Kui noor inimene tunneb ja mõistab, et tema tegevus on tähtis mitte ainult tänapäeva ja ainult tema isiku suhtes, vaid et see on üks lüli kogu nõukogude ühiskonna võimsas edasilikumises parema «homse» suunas, kui ta silmade ees on meie ülesehitustöö huvitavad, aktuaalsed ja ahvatlevad perspektiivid, siis on ta valmis otse hämmastavateks jõupingutusteks.

Perspektiivide rikkuse poolest on õpilaste elus esikohal

niisugused alad, nagu õppetöö, ühiskondlikult kasulik töö, klassiväline töö jne.

Klassi-õppetund kui õppetöö organiseerimise peamine vorm ühendab kogu klassi õpilasi ühiseks tegevuseks — õppimiseks, ja loob seega soodsad eeldused kollektiivsuse tunde ning seltsimehelike suhete kujunemisele. Mida enam õpetaja rakendab niisuguseid õppemeetodeid, mis õpilasi ergutavad teadlikule ja aktiivsele õppimisele, seda enam soodustab ta ka klassikollektiivi kujunemist ja kasvamist.

Seostades koolis omandatavaid teadmisi praktilise tootva tööga ja näidates, millist hoolt nõukogude rahvas kannab kooli eest ja kuidas kõik meie maa suurte inimeste silmapaistvad saavutused on olnud võimalikud ainult tänu sügavatele teadmistele ning ennastalgavale tööle, viime õpilased veendumusele, et õppimine pole nende isiklik asi, millesse võib suhtuda oma suva kohaselt kuidas tahes, vaid riiklik kohustus, kohustus ühiskonna ja oma vanemate ees, kes teevad kõik selleks, et noortele kindlustada soodsaid õppimisvõimalusi. Kui M. I. Kalinini suurepärane loosung «Õppida hästi ja väga hästi — see on nõukogude laste peamine patriootiline tegu» muutub omaseks igas klassis, siis hakkab klass hoopis tõsisemalt suhtuma mahajääjaisse ja võitluses kõrge õppeedukuse eest kerkib noorte ette rida kaugemaid ning lähemaid perspektiive, mis soodustavad nende liitumist ühtseks kollektiiviks.

Seejuures ei tohi aga tähelepanemata jätta, et kaugel perspektiiv — hästi õppida selleks, et tulevikus olla kasulik oma kodumaale, ei ole alati, eriti nooremate õpilaste juures, küllaldaseks stiimuliks, et klassi hoida tööpinge olukorras. Selleks tuleb appi võtta huvitavate, eredate lähiperspektiivide organiseerimine, teiste sõnadega — kaugel tuleviku, «ülehomse» rõõmu kõrval tuleb õpilastele organiseerida ka «tänapäeva» ja «homse» rõõmu konkreetseid elamusi.

Milliseks erutavaks perspektiiviks on näiteks V või VIII klassile eesmärk — ühiselt, terves koosseisus lõpetada kool! Kui palju pidevat võitlust mahajääjatega, reast välja langema kippujatega ja tõsist tahet neid abistada nõuab selline perspektiiv klassi paremikult! Ülesanne hästi õppida muutub niisuguses klassis keskseks ja pingutavaks võitlus-ülesandeks, mille ümber klassikollektiiv koondub mitmeks aastaks.

Ühes Tartu linna seitsmeklassilise kooli V klassis võttis klassikollektiiv klassijuhataja ergutusel endale niisuguse kohustuse. Ärevusega kontrolliti iga veerandaasta lõpul kaasõpilaste hindeid ja peeti nõu, mida ette võtta mahajäämise ohus olijatega. Kõikide rõõm oli suur, kui kevadel kõik selle klassi õpilased järgmisse klassi viidi. VII klassis, mõni kuu enne kooli lõpetamist, siirdusid ühe õpilase vanemad teise linna. Et mitte rikkuda klassi ühist otsust, jäi tütar edasi oma endisse kooli — klassikollektiiv organiseeris talle elamisvõimaluse ühe kaasõpilase juures. See klass pühis seitsmeklassilise kooli lõpetamist samas koosseisus, millega ta V klassis õpinguid alustas. See oli lastele eriliseks rõõmupäevaks, kuna nad tähistasid üht suuremat võitu oma noores elus.

Kadrina seitsmeklassilises koolis organiseeris VI kl. juhataja M. Sakk oma klassikollektiivi konkreetsete ülesannete pinnal. Juba õppeaasta teisel nädalal tõstis ta oma klassi koosolekul üles küsimuse, mida tahaks ja suudaks klass käitumise, korralikkuse ja õppeedukuse alal üksikute õppeveerandite ja õppeaasta lõpuks saavutada. Üheskoos kaaluti asjalikult kogu klassi kui ka üksikute õpilaste tugevaid ja nõrku külgi, eriti aga kardetavaid kohti üksikute õppeainete osas. Klassijuhataja hoiatas kergekäeliste lubaduste andmise eest, ütles, et keegi ei sunni klassi võtma endale ülejõukäivaid kohustusi; kui aga kord lubadus antakse, siis tuleb seda ka täita. Läbirääkimiste tulemusena võttis klass endale järgmised kohustused: 1. Käitumishinne olgu kõikidel õpilastel 5. 2. Kõik hoidugu õpilasreeglite ja koolikorra vastu eksimisest, nii et klassi märkuste vihik jäägu täiesti puhtaks. 3. Klassi sanitaarvihiku argu olgu ühegi õpilase kohta ühtegi märkust. 4. Mitte ühtegi puudulikku veerandaasta hinnet ühelgi õppeveerandil üheski õppeaines. 5. Kõik lõpetavad VI klassi ja pääsevad ilma järeleksamiteta seitsmendasse klassi. Ühenduses üllalloeletud kohustuste vastuvõtmisega tehti otsuseks klassi koosolekutel aeg-ajalt kokkuvõtteid teha oma saavutustest ja puudujääkidest ning koolipere üldkogunemistel ja lastevanemate koosolekutel selle kohta aru anda. Kevadel kokkuvõtet tehes selgus, et klass oli endale võetud kohustuse üldjoontes täitnud. Kool sai 1947. aastal Nõukogude Eesti preemia.

Tallinna 17. Keskkooli IV klassi juhataja ergutas oma õpilasi õppeveerandi algul ära märkima hinded, mida nad tahavad taotleda õppeveerandi lõpuks. Õppeveerandi lõpul viidi klassijuhataja tunnis läbi vestlus, kus võrreldi tõeliselt saadud hindeid «perspektiivsetega» ja püüti välja selgitada tekkinud puudujääkide põhjused. Mõnel õpilasel esines ka «plaani» ületamisi. «Sellised arutlused, milles on suur osa klassi paremikul, mõjutavad kaheldamatult edutumaid... Neis keskusteludes areneb ja tugevneb pidevalt klassikollektiiv, kasvab õpilaste kriitikatunne, saab aluse eneskriitika,»¹ kirjutab klassijuhataja oma katsest.

Mõnes koolis on perspektiivsete ülesannete seadmist seotud võistlustega mitmesugustel kasvatuslikel aladel. Vanemate vennasvabariikide koolides on korraldatud koolisiseseid võistlusi parema seinalehenumbri, parema pioneerikoonduse, klassi puhtuse jms. aladel. Ka mitmes Tartu koolis on käidud seda teed ja saavutatud häid tulemusi

¹ «Nõukogude Õpetaja», 1949, nr. 4.

klassikollektiivi kujundamisel. Võistluse heaks küljeks on, et ta seab teatud ülesande teravalt kollektiivi ette ja liidab selle tugevasti ühte, sest muidu poleks mõeldav võidu saavutamine. Puuduseks on võistluste juures aga see, et nad kannavad harilikult lühiaegset kampaanialikku iseloomu ja võivad võistlevaid kollektiive muuta kergesti egoistlikeks, omaette suletud rühmadeks.

C. Ühiskondliku töö organiseerimine.

Mida rohkem ja mida mitmekesisemal pinnal õpilased üksteisega kokku puutuvad, teiste sõnadega — mida sisukam ja huvitavam on kooli õpilaskonna elu, seda tihedamini liitub ta sõbralikuks kollektiiviks. «On selge, et paljast üleskutsesest kollektiivsusele, paljast agitatsioonist selle paremuste kasuks... ei jätku enam... Seega isegi niisugune keerukas ülesanne, nagu kollektiivsuse kasvatamine, peab selleks, et olla võimalikult tõhus, kohanema praktilise tööga. Teiste sõnadega, kollektiivsuse kasvatamist tuleb teostada konkreetselt,»¹ õpetab meid M. I. Kalinin.

Ühiskondlik töö lähendab rohkem kui miski muu õpilasi üksteisele ja soodustab seega kollektiivi kujunemist. Ühiskondliku töö käigus kujunevad õpilastel mitmesugused allumise, juhtimise ja koostöö vahekorrad, mis muudavad elu kollektiivis intensiivsemaks ja kasvatuslikult arendavamaks. Klassijuhataja peab seejuures hoolt kandma, et ühed ei muutuks alalisteks käsutajateks ja teised ainult allujateks, vaid et need suhted võimalikult tihedasti ristuksid. Ühiskondlike töökohustuste täitmine kasvatab vastutust kollektiivi ees ja harjutab kollektiivi seda vastutust nõudma. Õpilaskollektiiv tervikuna aga vastutab enda peale võetud ühiskondlike kohustuste täitmise osas suurema kollektiivi, lõpuks kogu nõukogude ühiskonna ees.

Igale õpilasele tuleb anda mingi ühiskondlik kohustus, alguses kas või üsna väike. Peaasi, et õpilane harjuks seda hästi täitma ja vastutaks tema täitmise eest kollektiivi ees. Kui õpilasel ei ole ühiskondlike kohustusi, siis jääb ta huvidering piiratuks ning side kollektiiviga nõrgaks. Tema ühiskondlik aktiivsus ei arene. Paljude klassijuhatajate kogemused näitavad, et just need õpilased, kel on ühis-

¹ M. I. Kaliniń, Kommunistlikust kasvatuses, lk. 90.

kondlikke kohustusi, kasvavad ideeliselt kiiremini ja muutuvad aktiivseteks kommunistlikeks noorteks. Sellepärast ei saa õigustada nende pedagoogide hoiakut, kes nõrgalt edasijõudvatele või distsiplineerimatult käituvatele õpilastele üldse ei anna ühiskondlikke kohustusi — sellega võetakse neilt tähtis eneseaparandamise ja kasvamise võimalus ära. On arusaadav, et distsiplineerimatutele ja vastutustundetult töösse suhtuvatele õpilastele ei saa normaalselt usaldada eriti vastutust nõudvaid ja austavaid ülesandeid, kuid see ei või viia nende kõrvaldamisele igasugusest ühiskondlikust tööst.

Mõnikord esineb õpilasi, kes hoiduvad teistest eemale, tõmbuvad üksindusse, oma «mina» kitsasse teokarpi. Sageli on need kasvatusvigade tõttu alavääristatud, arastatud õpilased. Neid tuleb eriti julgustada ja ühiskondlikku töösse kaasa tõmmata, mis nende eneseusaldust tõstaks ja neid kollektiivi ühisesse tööritmi lülitaks.

Ühiskondliku töö planeerijaks ja määrajaks klassis on harilikult klassikollektiiv tervikuna eesotsas klassijuhatajaga, kusjuures tema lähimaks abiliseks on pioneeri- või komsomoliorganisatsioon. Mõningatele õpilastele võidakse määrata ühiskondlikku tööd ka väljastpoolt klassi, näit. ülekoolliste õpilasorganisatsioonide, aineringide, kooliväliste asutuste jt. poolt, kuid klassikollektiivil kui algkollektiivil peab alati olema ülevaade, millist ühiskondlikku tööd üks või teine selle klassi õpilane teeb ja kuidas ta sellega toime tuleb: saavutused sel alal on auks kogu klassile ja puudujäägid ning nurjumised kisivad alla klassikollektiivi kui terviku head nime. Ühiskondlike kohustuste täitjaid tuleb hoolikalt abistada konsultatsioonide ja konkreetse kaasabi teel. Neil peab olema tunne, et nad pole üksi jäetud, vaid võivad kõigis asjus pöörduda klassijuhataja või kogenenumate klassikaaslaste poole ja saada neilt asjatundlikku abi. Õpilase suhtumine ühiskondlikku töösse tuleb ära märkida tema karakteristikas, kui üks neist asjaoludest, mis kõige kujukamalt iseloomustab tema moraalsel palet.

Klassikollektiivi kujunemisele aitab eriti kaasa niisugune ühiskondlik töö, mida klass tervikuna teeb üheskoos. Kollektiivse töö rõõm ja tihedad vastastikused sidemed, mis niisuguse töö juures tekivad, liidavad mõnikord niisugusegi klassi ühtseks kollektiiviks, mis varem oli killustatud mitmeks vastandlikuks rühmituseks. Selles võisid veen-

duda paljud klassijuhatajad, kes oma klassidega olid kolhoosides viljakoristustöödel.

Nooremates klassides piirdub õpilaste ühiskondlik töö peamiselt klassi lihtsamate eneseteenindamise ülesannetega. Tähtis koht on seejuures individuaalsete ühiskondliku töö ülesannete andmisel võimalikult paljudele lastele: lastel lastakse endi keskel valida õppeabinõude toojad, kriidi ja tahvlilapi hoidjad, lüüvanemad, sanitaarpostid, raamatukogu volinikud, elavnurga eest hoolitsejad jne. Igaüks vastutab oma ülesannete kohusetruu täitmise eest kollektiivi ees. Kui mõni ei tule oma ülesannetega toime, siis määratakse talle vajaduse korral abistajad, või vabastatakse ta sellest kohustusest. Harjudes mitmesuguste konkreetsete ülesannete täitmise teel kollektiivi teenima ja üksteist abistama, ühise röömu ja mure tundmusi läbi elama, tunnevad õpilased, kui tähtis see on, et igaüks aitaks kaasa klassi, kooli hüvangule. Niiviisi harjuvad õpilased pikkamööda mõtlema kõigepealt kollektiivi ühiste huvidele. Nooremates klassides on kollektiivi kujundamise seisukohalt suur tähtsus ka ühismängudel. «Ühismängudes kujunevad välja lapsed-organisatorid, lapsed-juhid, kes oskavad visalt püüda eesmärgile, tõmmata enda järel ka teisi,» kirjutab N. K. Krupskaja. Eriti kõrgelt tuleb hinnata mängu, mis nõuavad osavõtjailt ühist tegevust, ühistest reeglitest kinnipidamist, kollektiivi ühiste huvide arvestamist, nagu see aset leiab väga paljudes noorema kooliea rahvapärastes jooksu- ja liikumismängudes, ülimal määral aga spordimängudes.

Mida noorem klass, seda suurem osatähtsus on õpetaja juhtival ja suunaval tegevusel kogu kollektiivi ja tema üksikute organite ning volinike töös. Noori aktiviste tuleb hoolikalt kasvatada, õpetada ja harjutada oma ülesandeid täitma.

Vanematele õpilastele võib usaldada enam jõudu, vastust ja püsivust nõudvaid ülesandeid, ka niisuguseid, mis ulatuvad väljapoole oma klassi piire. Viimast laadi ülesannetel on suur tähtsus klassidevaheliste kollektiivide ja tervikliku koořikollektiivi kujundamisel.

Koolikollektiivi kujundamisel on suur tähtsus komsomoli- ja pioneeriorganisatsioonil ning õpilaskomiteel. Nende juhtimisel toimuvad mitmesugused ülekoollised koosolekud ja kogunemised, viiakse läbi kogu kooli õpilaskonda puudutavaid üritusi (peod, aktused, võistlused, konverentsid jne.), antakse välja ülekoollist seinalehte, kontrollitakse üksikute klasside õppe edukust ja käitumist, teostatakse vanemate klasside šeflust nooremate üle, suheldakse teiste koolidega jne.

Üheks õpilaskomitee tähtsamaks ülesandeks, mille edukas täitmine aitab kaasa koolikollektiivi kujunemisele, on korrapidamise organiseerimine koolis õpilaste endi jõududega. Vastutades korra eest väljaspool õppetunde kooli-

majas ja õues, tunnetavad õpilased üha enam, et see on nende kool, kus kõik on korraldatud nii, et nemad parima eduga õppida ja töötada võiksid.

Sel alal on paljudel Eesti NSV koolidel häid kogemusi.

Tartu linna 10. seitsmeklassilises koolis teostavad korrapidamist õpilased brigaadide kaupa. Korrapidajate brigaad käib iga päev kõik klassid läbi, kontrollib põrandate, pinkide, seinte, tahvli, õpilaste riituse, vihikute ja raamatute puhtust. Iga klassiorganisaator ja korrapidajad vastutavad oma klassi eest ülekoollise brigaadi ees. Iga nädala lõpul avaldatakse iga klassi kohta kokkuvõte ühes klassiorganisaatori äramärkimisega. Iga klass püüab saavutada esikohta ja valvab ühiselt korra järele klassis. Igaüks, kes korranõuete vastu patustab ja seega klassi head nime kahjustab, võetakse kohe klassi kriitika alla.

Kollektiivi liitmise seisukohalt on suur tähtsus ühistel meelelahutuslikel üritustel, mis korraldatakse kas klasside kaupa või klassidevahelistes rühmades. «Oskus korraldada head ühist laulu, ilmekamaid ja sügavasisulisemaid mängu, ühist huvitavat lugemist jm. on suure tähtsusega — kõik see lähendab lapsi, koondab neid, ühiselt läbielatud mingisugune suur rõõm või mure aga toob nad veel lähemale üksteisele.»¹ Samasugune tähtsus on ka ühistel ekskursioonidel, väljasõitudel, üheskoos tundide ettevalmistamisel jne., mida harrastatakse paljudes koolides. Õpilaskomiteel, pioneeri- ja komsomoliorganisatsioonidel on sel alal avar tegevusväli.

Mõningatel koolidel on huvitavaid kogemusi mänguelementide toomisel tõsiseloomulisse klassivälisesse töösse, mis muudab selle töö noortele huvitavaks, kaasakiskuvaks ja aitab tugevdada koolipere ühtsust. Näitena võiksime tuua Tartu 7. seitsmeklassilise kooli õpilaste kujuteldava matka mööda kodumaad. «Matka» ametlikuks organiseerijaks oli küll pioneerimalev, kuid kaasa kutsuti kõik õpilased, nii et see kujunes kogu koolipere ühisürituseks. Kolmandate klasside õpilased valisid matka sihtkohaks Tallinna, neljandate — meie kodumaa pealinna Moskva, viiendate — Gruusia, kuuendate — Hiina Rahvavabariigi ja nii edasi. Iga pioneerisalgale planeeriti mingi osa ülesandest klassi üldise marsruudi teostamisel, kusjuures salgad jaotasid oma ülesande kõigi liikmete vahel, nii et igaüks sai mingi individuaalse kohustuse. Paralleelklasside rühmad ja salgad said ühesugused ülesanded ja võistlesid nende parema täitmise eest, et saada õigust esineda oma matkakirjeldusega maleva üldkoondusel. «Matka» tulemusena valmisid igal klassil rikkalikult piltidega illustreeritud matkakirjeldused-albumid. Mõnes klassis, kus trükitud materjali «matka» sihtkohaga tutvumiseks oli vähe, organiseeriti vastava ala spetsialistide suulisi ettekandeid, nii näiteks esines kolmandatele klassidele TRÜ dotsent R. Kenkmaa ettekandega Tallinna ajaloost.

¹ N. K. Krupskaja, Valimik pedagoogilisi teoseid, Tallinn, 1949, lk. 137.

Vähemas ulatuses on analoogilisi «matku» korraldanud ka paljud teised koolid.

Niisugune diferentseeritud, iga õpilase niidud, kuid ühtlasi keskendatud ülesanne omab suurt tähtsust kogu kooli õpilaspere suunamisel ühisele, sõbralikule koostööle ja tema kollektiivsusetunde kasvule.

Samasugune tähtsus on õpilaskollektiivide-vahelisel kirjavahetusel. Kirjavahetus vennasvabariikide ja rahvademokraatia maade koolidega justkui avardab maailma piire õpilaste ees, lülitab neid meie maa ja kogu maailma töötava rahva suurde kollektiivi. «Meie tundsiime, nagu oleksid tuhanded sõbralikud käed kaugusest sirutunud meie poole vastus-tervituseks,» kirjutab ühe VNFSV kooli kirjavaheuse algataja õpetaja L. A. Novikova.

Vanemates klassides kaotab õpilaste ühiskondlik töö järjest enam eneseteenindamis- ja mänguilme ning kasvab üle täisväärtuslikuks ühiskondlikult kasulikuks, tootvaks tööks, mis loob uusi, ühiskonnale vajalikke väärtusi. Niisugune töö võib tegijate vahel kasvatada sügavaid sõpruse ja kollektiivsuse sidemeid. Tähtis on, et seejuures ei esineks jagunemist «aktiiviks», kes teeb kõik ise, on hirmsasti üle koormatud ja muutub kergesti upsakaks, ning «passiiviks», keda kuhugi ligi ei lasta. Töö peab tunduma ühisena, ta eesmärgid, ülesannetè jaotus ja läbiviimise kord tuleb kogu kollektiiviga läbi arutada — siis koonduvad kõik ühise eesmärgi ümber.

Erilist hoogu andsid ühiskondlikult kasuliku töö levinemisele koolinoorsoo hulgas ÜLKNÜ XI kongressi otsused, kus muuseas öeldakse: «Õppiv noorsugu peab jõukohaselt osa võtma ühiskondlikult kasulikust tööst: abistama koolide sisustamisel, koolide ja kolhoosnikute majade radiofitseerimisel ja elektrifitseerimisel, töötama kooli maa-aladel jms.»

Paljudes Eesti NSV koolides on õpilaste rakendamist ühiskondlikult kasulikule tööle oskuslikult ära kasutatud õpilaskollektiivi kujundamise huvides. Nii kirjutab Tartu 10. seitsmeklassilise kooli direktor J. Kot-sar: «Seadsime õpilaste ette perspektiivi — rajada kooli naabruses asuvale rohtunud, kivisele ja auklikule maa-alale eeskujulik õppe-katse-
aed. Bioloogia õpetaja J. Voites joonestas tulevase katseaija plaani. See plaan paigutati kooli saali nähtavale kohale. Õpilased tutvusid plaaniga ja huvitusid väljavaatest huvitavale tööle. Kooli katseaija rajamise organiseerimistöde küsimust arutati elavalt kommunistlike noorte koosolekuil ja pioneerikoondustel. Väga paljud õpilased tahtsid osa võtta katseaija organiseerimise tödest. Varsti käis koolis hoogus töö, mille tulemusena mõne aasta jooksul rajati korralik katseaed iluaia, põllu- ja juurviljakultuuride osakonna, puuviljaaija, mitsuurini nurga, alpiinumi, kahe basseini ja aiamaajaga.»¹

¹ «Nõukogude Kool», 1953, nr. 2, lk. 94.

Noornaturalistide liikumine, mis lühikese ajaga on Eesti NSV koolides laialt levinud, leiab õpilaste hulgas suurt poolehoidu just selle tõttu, et ta pakub täisväärtuslikku huvitavat tegevust paljudele õpilastele ja võimaldab nendel oma teoreetilisi teadmisi praktikas rakendada. Nagu iga huvitav tegevus, nii omab ka see suurt tähtsust õpilaskollektiivi kujundamisel ja liitmisel. Ahja, Tõrva, Märjamaa jt. koolide noornaturalistide töö on äratanud tähelepanu kogu vabariigi ulatuses.

Suurt poolehoidu on Eesti NSV keskkoolides leidnud ka noortehnikute liikumine. Nii nagu noornaturalistide töö enamikul juhtudel kasvab mänglevast ja katsetavast tegevusest üle täisväärtuslikuks ühiskonnale kasulikuks tööks, nõnda on ka noored tehnikud sageli koolide ja kolhooside radiofitseerijateks ja elektrifitseerijateks, valmistavad koolile väärtuslikke õppevahendeid jne.

Nii kirjutatakse Valga 1. Keskkoolist: «Tehnikaring on mitmeaastase olemasolu kestel oma töö huvitavuse ja mitmekesisusega võitnud õpilaste poolehoidu... Töö ringis toimub kahes — raadio- ja fotosektsioonis. Üheks suuremaks tehnikaringi ürituseks käesoleval õppeaastal oli kooliruumide radiofitseerimine... Fotosektsiooni kõik liikmed oskavad käsitseda fotoaparaati «Fed» ja ilmutada, kopeerida ning teostada teisi amatöörtöid. Populaarseks on saanud värviline fotograafia.» «Suure populaarsuse Jõhvi 1. Keskkooli õpilaste hulgas on saavutanud kooli raadioring... Hiljuti ehitati oma raadiosõlm, radiofitseeriti kooli ruumid.» Analoogilisi teateid saabub paljudest koolidest. Veelgi massilisem on olnud füüsika-, bioloogia- ja matemaatika-alaste õppevahendite valmistamine, mis on paljudes koolides viimastel aastatel olnud õpilaste huvide keskpunktiks.

Niisuguse ühiskondlikult kasuliku töö käigus kujunevad tihedad suhted üksikute õpilaste ja nende rühmade vahel, kujuneb positiivne avalik arvamus, kasvab uhkustunne oma klassi, kooli või ringi üle, mis kõik omab suurt tähtsust õpilaskollektiivi kujunemisel. Väga hästi illustreerib seda ühe õpetaja kiri: «Laupäeval jäadi pärast tunde kooli, et alustada oma kooli metoodilise kabineti sisustamist. Tõsi, kõik ei jäänud, kuid need kes jäid, asusid agarasti tööle... Lapsi jälgides suutsin vaevalt uskuda muutust nende suhtlemises. Kuhu olid jäänud tülid? Järk-järgult kasvas vastustunne ühise asja eest.»

D. Õpilastevaheline šeflus.

Üheks tähtsamaks õpilaskollektiivi kujundavaks teguriks on õpilaste vastastikune abi, olgu õppetöös, olgu igapäevase elu või muude murede lahendamisel. Õpilaste vastastiku-

ses abistamises leiavad meie ühiskonna põhisuhted — vastastikuse abi ja seltsimeheliku koostöö suhted — rakendamist miniatuurselt. Need suhted kujunevad seal, kus on juba tekkinud teatud murrang laste mõtlemisviisis ja külbelises käitumises, kus lapsed on üle saanud puht-individualistlikust, ainult enda edule mõtlevast hoiakust, tunnevad vastutust iga oma kollektiivikaaslase käitumise pärast, on valmis raskuste korral teda abistama ja elavad kaasa tema ebaedule ning äpardustele. Šeflussuhted soodustavad kollektiivi edasist kindlustamist ja kollektiivi liikmete vaheliste sidemete tugevnemist. Lähedane tutvumine üksteisega, tutvumine seltsimeeste elu-oluga kodus ja koolis, seltsimeeste abistamine vajadust mööda — kõik see seob neid omavahel. «Kes teab rohkem, peab aitama tunde ette valmistada vähemteadjail. Koduse tööga ülekoormatud seltsimehele peavad teised appi minema, temaga töö jagama,» kirjutas N. K. Krupskaja.

Hästi organiseeritud kollektiivile on iseloomulik, et õpilaste vastastikune abistamine toimub siin loomulikult, spontaanselt, ilma kunstliku organiseerimiseta õpetaja poolt. Kui mõni õpilane ei ole õpetaja seletusest aru saanud, siis leidub kohe mõni, kes talle vabatahtlikult, omal algatusel on valmis vastavat ainelõiku uuesti seletama; õpilased ise lepivad kokku, kes külastab haiget kaasõpilast kodus või haiglas, tarbekorral osutatakse raskustesse sattunud kollektiiviliikmele majanduslikku abi jne.

A. S. Makarenko poolt juhitud kollektiivides kujunesid toredad vahekorrad nooremate ja vanemate kasvandike vahel. Nooremad tundsid end vanemate poolt hästi kaitstutena, vanemad aga alistusid vastuvaidlematult noorematele, kui need täitsid vastutavaid korrapidaja, sanitaarvoliniku vms. ülesandeid. Sellise vastastikuse abistamise kasvatamiseks rakendas A. S. Makarenko kavakindlalt vanemate kasvandike šeflust nooremate üle. «Igal vanemal õpilasel oli tingimata nn. hoolealune. Igaühel oli teises klassis, teises osakonnas, teises salgas oma hoolealune. Sellegipärast olid nad alati koos. See oli lahutamatu paar, see oli — noorem ja vanem vend, kusjuures vanem vend hoidis nooremat tugevasti peos. . . Niisugune sõprus nooremate ja vanemate vahel loob imestamisväärseid vahekordi kollektiivis, annab neile niisuguse võlu, mida esineb ainult perekonnas, — nooremate ja vanemate vendade vahekorra võlu.»¹

¹ A. S. Makarenko, Valitud pedagoogilised teosed, lk. 319.

Tavalistes koolides esineb õpilastevaheline šeflus enamasti vastastikuse seltsimeheliku abi näol õppetöös. Kuigi selline abi on suhteliselt ühekülgne ja piiratud, omab ka see suurt tähtsust kollektiivi kujundamisel. Leningradi üliõpilastelt kogutud andmed selle kohta, mis nende kooliajal kõige enam soodustas kollektiivi kujunemist, näitavad, et peaaegu kõikides autobiograafilistes kirjutustes kõneldatakse vastastikusest abist õppetöös kui ühest peamisest tegurist, mis õpilasi liitis heaks, sõbralikuks kollektiiviks. Eriti suurt rahuldust pakub see abistavale poolele. Nii kirjutab üliõpilane P.: «Oli suur õnn näha, kuidas seltsimees parandab oma halvad hinded, kuidas ta sinust aru saab ja õigeid vastuseid annab.»

Õpilaselus võime näha kolmesuguseid šeflusvahekordi: klassisisene šeflus, klassidevaheline šeflus ja kooli või klassi šeflus väljaspool kooli.

Eesti NSV koolides on kõige enam rakendatud esimest šeflusvormi kui kõige lihtsamat ja primitiivsemat. ÜLKNÜ Keskkomitee VII pleenumi otsus V. I. Lenini nimelise pionieriorganisatsiooni töö kohta tõi uut selgust selle töövormi rakendamisse ja hoiatas mõningate vigade eest sel alal. «Mõnedes rühmades ei peeta vajalikuks seltsimeheliku abi osutamist mahajäävatele õpilastele; teistes rühmades kinnitatakse laisklevate õpilaste abistamiseks eesrindlasi õppimises, mis mõnikord kasvatab mahajäävates õpilastes väärsuhtumist oma kohustustesse,» konstateeritakse otsuses. Pleenumi seisukoht on, et «pionieriorganisatsioonid peavad õpetajate ja klassijuhatajate juhtimisel osutama seltsimehelikku abi mahajäävatele õpilastele». See seisukoht on ergutanud Eesti NSV kooli sellise abi veelgi ulatuslikumale rakendamisele.

Tallinna 7. Keskkooli klassijuhataja H. Reinup kirjutas 1949. aastal klassisisese šefluse kohta:

«Väga heaks abinõuks õppe edukuse parandamisel oli õpilaste eneste vastastikune abistamine. Klassikoosolekul võtsid III õppeveerandi algul mõned hea õppe edukusega õpilased oma šefluse alla nõrgemad klassikaaslased ja lubasid neid aidata puudulike hinnete likvideerimisel. Nii võttis Vaike M., kes vabalt kõneleb vene keelt, oma šefluse alla Helgi P. Helgi ja Vaike hakkasid koos vene keelt õppima, Helgi hääldamine paranes, tal tekkis enesel huvi aine vastu ja III õppeveerandi lõpul võis aineõpetaja dir. Jorš puuduliku hinde asemele panna rahuliku südamega tubli rahuldava.»

Matemaatikas oli raskusi Malle L-il. Klassikoosolekul lubas klassi parim õpilane Inge H. aidata Mallet. Pärast seda võiski peaaegu igas vahetunnis näha Inget Mallele midagi seletavat. Selle tulemuseks

oli, et Mallet hakkas peale viulimängu, mis on ta lemmikharrastuseks, huvitama ka matemaatika, ja puudulikud hinded kadusid.»¹

Niisugust seltsimehelikku abi puudulikult edasijõudvatele või ajutiselt mahajäävatele klassikaaslastele praktiseeritakse väga paljudes koolides. See võte annab eriti häid tulemusi seal, kus kollektiivis valitseb terve avalik arvamus, kus kollektiivi hinnangud ja arusaamised langevad ühte õpetajate hinnanguga. Seal näevad mahajäävad õpilased nendele osutatavas abis tõelist abi ülesaamiseks neid tabanud õnnetusest, mitte aga mingit ebameeldivat vahelesegamist nende «isiklikesse asjadesse», milleks mõned mahajäänud õpilased õppimist peavad.

Eriti kavakindlalt rakendati šeflust mõni aasta tagasi Tartu 11. seitsmeklassilises koolis. Juba I klassis määras õpetaja paremini edasijõudvaid õpilasi nõrgematele abiks. «Sundkorras ei tulnud sellest midagi välja: näit. õpilased Lille S. ja Tiiu U. algul üldse ignoreerisid oma väikesi õpetajaid. Alles siis, kui neil endal tekkis tahe lugemist ära õppida, hakkasid nad šeffide juhatusel tööle. Nüüd on asi juba nii kaugel, et nad ise kannavad õpetajale ette, et tahavad jääda pärast tunde õppima. Ühiselt lepitakse kokku, keda nad soovivad kaasõpilastest endale «õpetajaks» — kirjutab tookordne I kl. õpetaja V. Palumaa. Sama kooli vene keele õpetaja A. Sori kirjutab, et ta on mõningaid õpilasi, kellel on parem vene keele hääldamine, juba II ja III klassis rakendanud vähemedukaid kaasõpilasi järele aitama, millest enamikel juhtudel ka on olnud kasu. VI ja VII klassis on vene keele alal nõrgad õpilased jaotatud kõige tugevamate vahel 3—4 kaupa rühmadesse ja käivad pärast tunde oma šeffide juures kodus õppimas: tehakse etteütlist, tõlkeid, grammatikaharjutusi jne. «Nõrgemate kaasõpilaste abistamine paneb šeffide õlgadele küll suurema töökoormuse, kuid toob neile endalegi teataval määral kasu — nad on sunnitud õppeainesse süvenema ja arenevad seejuures ise,» kirjutab õpetaja A. Sori. Sama kooli V klassis korraldas klassijuhataja vastastikuse abistamise nii, et jaotas õpilased elukohtade järgi paaridesse ja kui õpilane nägi, et ta paariline koolist puudub, siis oli ta kohustatud pärast tunde tema poole koju minema ja teda koolis ülesantust informeerima ning vajaduse korral aitama koduseid ülesandeid teha. Sellega välditi puuduvate õpilaste mahajäämine õpinguis.

Häid kogemusi on õpilaste vastastikuse abistamise alal Pärnu 2. Keskkoolil. Klassikollektiivid on pidevalt valvel, et nende liikmeid ei oleks takistusi kooliskäimisel. Näit. pidi üks õpilane abistama vanemaid kartulivõtmisel: klassikollektiiv abistas puhkepäeval teda selles töös ja õpilane võis pidevalt koolis käia. Kui mõnel õpilasel on raskusi õppeainetega, siis abistab klass teda ka ilma õpetaja vahetalitusega.

Kui andmeid klassisisese šefluse kohta on meil paljudest koolidest, siis hoopis vähem on neid klassidevahelise šefluse kohta. Tervikliku koolikollektiivi kujunemise seisukohalt oleks just niisugusel šeflusel eriti suur tähtsus.

¹ «Nõukogude Õpetaja», 1949, nr. 12.

L. E. Raskin kirjutab, et «Leningradi koolides on see töövorm end hästi õigustanud. IX klass on šefiks III klassile. IX klassi õpilased on elavalt huvitatud III klassi õpilaste üritustest; nad aitavad õpinguis neid, kes seda vajavad, saades selleks juhiseid III klassi õpetajalt. Vanemad õpilased aitavad huvitavamalt sisustada nooremate ühiskondlikult kasulikke tööd koolis ja väljaspool seda, juhivad vahetundides mänge, sisustavad nende vaba aega. Ühes sellega IX klassi õpilased distsiplineerivad lödvemaid kolmanda klassi poisse, mõjutavad neid oma autoriteediga, jälgivad nende käitumist vahetundidel, kooli tules ja koolist lahkudes. IX klass arutas šefluse küsimust III klassi üle. Niisugust šeflust ei saa klassile muidugi kohustuseks muuta, kuid seda võib sisendada, ette valmistada kogu kollektiivi organiseerimise stiiliga, kus vastastikust vastutust vaadeldakse kui iga õpilase kohustust».¹

Paljud koolid on teostanud šeflust väljapoole kooli — lasteaedade, lastekodude, üksikute orbude ja abivajavate raukade üle, kõige enam aga kolhooside üle, abistades neid üksikute hoogtööde puhul tööjõuga, toetades nende kultuurmassilist tööd kunstilise isetegevuse, ansamblitega, kinkides nende raamatukogudele raamatuid jne. Kahjuks on see väga sageli toimunud ainult juhuslikult ja kooli direktsiiooni algatusel, mis puhul selle osatähtsus õpilaskollektiivi kujundamise seisukohalt on piiratum. Mitmes koolis on niisuguse šefluse teostamisel tõukeks olnud tutvumine A. Gaidari suurepärase noorsooraamatuga «Timur ja tema meeskond». Nii näit. kirjutatakse Kilingi-Nõmme rajooni Metsa-poolse seitsmeklassilisest koolist:

«Õpetaja, kommunistlik noor Meta Kukk arutas lastega M. Gorki teost «Ema». Õpetaja jutustas soojalt ja kaasakiskuvalt. Õpilased kuulasid innustatult. Neid vapustas Paaveli hukkimine. Veidi enne tunni lõppu palus üks lastest sõna: «Meilgi külas on emasid, kelle pojad hukkusid karmis võitluses. Kas meie ei saaks midagi teha nende emade heaks?...» «Ma arvan,» ütles õpetaja liigutatult, «et kõige parem oleks organiseerida rühm timurlaste eeskujul...» ja üldiseks meelega jutustas ta neile lühidalt nende tublide pioneeride ennast-salgavast tööst.»

E. Traditsioonide loomine.

«Miski ei tugevda kollektiivi nii kui traditsioon. Kasvatada traditsioone, säilitada neid — see on kasvatustöös tähtis ülesanne. Kool, milles ei ole traditsioone, ei saa muidugi olla hea kool, ja paremad koolid, mida olen näinud... olid niisugused koolid, kes olid säilitanud traditsioonid.»

¹ L. E. Raskin, Distsiplineerituse kasvatamine, Moskva, 1946, lk. 100 (v. k.).

kirjutab A. S. Makarenko. Kollektiiv ei unusta läbikäidud teed, vaid säilitab paremad kogemused, hoiab neid ettevaatlikult ja teeb need kommunistliku käitumise traditsioonideks. Traditsioonid võetakse omaks mitte «puhta teadvusega», vaid austusest vanema põlvkonna kogemuste vastu, kogu kollektiivi autoriteedi vastu.

Traditsioonid toovad kollektiivi ellu elevust, romantikat, kaunistavad elu kollektiivis ja tõstavad kollektiivi liikmete vastutust oma kollektiivi ees. Väliste vormide, traditsioonide ja märkide läbimõeldud süsteem muudab elu lastekollektiivis tõesti kauniks, huvitavaks ja harmooniliseks. Kollektiivis, kus laste elu kulgeb kindlate ja ilusate traditsioonide raamistikus, tunnevad lapsed end tervikuna, integreeritud kollektiivina, on uhked selle üle ja püüavad tõsta oma kollektiivi veelgi kõrgemale tasemele. «Ma pean õiget nõukogulikku kasvatust ilma säärase traditsioonideta võimatuks,» kinnitab A. S. Makarenko.

Oma asutustes rakendas A. S. Makarenko traditsioone haruldase meisterlikkusega. Millise suure tähtsusega kasvatusteguriks oli temal oma kollektiivi kogu elu põimimine esimeses koloonias A. M. Gorki, teises F. E. Dzeržinski ümber, kelle nime järgi ta oma asutused nimetas! Proletariaadi revolutsioonilise võitluse sümboli — punase lipuga oli tal seotud rida kauneid traditsioone, milles väljendus kogu kollektiivi sügav austus lipu vastu. «Lipu au — see on koolile suurim kasvatusvahend,» ütleb ta.

A. S. Makarenko eeskuju ja nõuannete kohaselt on paljudes vanemate vennasvabariikide koolides hakatud kujundama traditsioone, mis tihedamini seovad õpilasi oma kooliga. Üheks tavalisemaks võtteks on kooli endiste õpilaste traditsioonilised kokkutulekud kord aastas, enamasti kooli aastapäeva puhul. Üldse on kooli aastapäeva pühitsemine sageli seotud mitmesuguste traditsioonidega. Krasnodari krai raudteekooli direktor F. Brjuhhovetski kirjutab oma kooli kohta:

«Märkimisväärset tööd tegime lastekollektiivi tugevdamiseks, kasutades A. S. Makarenko kogemuste najal traditsioone kui vahendit, mis tugevdab, kindlustab kollektiivi. Iga aasta jaanuaris me viime läbi pidustuse «Kooli auks», aprillis — pioneerimaleva spordipeo, mais korraldame õpilastööde näituse, talvisel õppetöö vaheajal — õpilaste kirjandusliku omaloomingu olümpiaadi, suvel — turismimatka Krasnodari kraisis, septembri esimesel pühapäeval viime läbi ülekoollise spordipeo, mis on pühendatud uue õppeaasta algusele.»

Lukojanski pedagoogilises koolis tähistatakse iga aasta 31. augustil uue õppeaasta algust traditsioonilise pidustusega, mis kulgeb järgmiselt.

«Pidustus algab kell 11 hommikul üldparaadiga kooli juures asetseval väljakul. Orkestrihelide saatel lähevad lipuga välja ja rivistuvad teine, kolmas ja neljas kursus. Nende vastu asetub esimesele kursusele vastuvõetud kolonn, need, kes homme alustavad oma elu õppeasutuses. Nelinurga kolmanda külje hõivab kooli õpetajaskond, neljanda — harjutuskooli kolonn. Pärast seda, kui kõik on asetatud kohtadele, loetakse ette direktori käskkiri õppeasutuse esimesele kursusele arvatute kohta. Seejärel antakse komando: «Esimese kursuse õpilased, kooli lipu alla — samm, marss!» Orkestrihelide saatel täidab uute vastuvõetute kolonn käskluse. Uued seltsimehed leiavad pidulikult õhkkonnas oma koha kollektiivis. Seejärel algavad lõbustused — tants, mängud, laulud, korraldatakse spordivõistlusi. Loomulikult tõmmatakse kõige sellega kaasa ka uustulnukad, kes sel kombel kohe hakkavad ennast tundma selle kollektiivi liikmetena. Öhtul toimub pidulik aktus, mis samuti kuulub pidustuste kavasse; siia tulevad harilikult külla rajooni juhid. Aktusel esinevad tervitustega ka pioneeride ja harjutuskooli delegaadid — elav meeldetuletus sellest, et asi toimub pedagoogilises õppeasutuses. On raske ülehinnata selle traditsiooni tähtsust, iseäranis sellises pedagoogilist hoolt nõudvas asjas, nagu uute õpilaste vastuvõtmine. Lukojanski õppeasutuse esimese kursuse õpilased — eilsed mitmete seitsmeaastaste ja keskkoolide õpilased — hakkavad juba õppetöö alguses tundma, et nad on sattunud korra ja distsipliini valdkonda, et neil seisab ees teha midagi väga tähtsat, et neist huvituvad rajooni kõige autoriteetsemate organisatsioonide juhid.»¹

Kaluuga 1. tütarlaste keskkoolis on juba pikka aega kombeks pidulikult tähistada lõpuklassi õpilaste (abiturientide) viimast õppetundi. Viimasel õppepäeval, niipea kui kellaosuti näitab 12, kogunevad abiturientid eesotsas oma klassijuhatajaga peosaali. Siia kogunevad ka kõik teised õpilased. Esimese klassi õpilastele on istekohad reserveeritud abiturientide vastas. Nad toovad lahkujatele kimbukese kevadlilli. Peale õpilaste võtab koosviibimisest harilikult osa ka külalisi, endisi õpilasi jt. Kooli direktor peab lahkujatele südamliku hüvastijätu-kõne, mille järel õpilaskoor esitab mõned laulud. Niipea kui aktus on lõppenud, annab korrapidaja õpilane-abiturient kella, mis kutsub lõpetajaid viimast korda õppetundi, mille viib läbi klassijuhataja oma klassiga.²

ENSV koolides on traditsioonide kujundamine algastmel. Osalt on see seletatav nende koolide nõukoguliku tööperioodi lühidusega, sest traditsioonide kujunemine nõuab aega, osalt ka juhtiva kaadri suure voolavusega. Mainida võib mõningatele koolidele revolutsiooniliste tegelaste või silmapaistvate eesti ja vene kultuuri esindajate nimede andmist (V. Kingissepa nimeline keskkool Kingissepa linnas ja Tallinnas, L. Koidula nim. keskkool Pärnus, N. Gogoli nim. keskkool Tallinnas, Fr. R. Kreutzwaldi nim.

¹ «Utšitelskaja Gazeta», 1951, nr. 45.

² «Utšitelskaja Gazeta», 1952, nr. 41.

pedagoogiline kool Rakveres jne.), niisamuti mõningate koolide pioneerimalevatele Nõukogude Liidu kangelaste nimetuste omistamist (Oleg Koševoi, Zoja Kosmodemjanskaja jt. nimelised pioneerimalevad Tallinnas, Tartus jm.).

Tartu 7. seitsmeklassilises koolis on kujunenud traditsiooniks lõpetajate ärasaatmine eelviimase, s. o. kuuenda klassi õpilaste poolt. Lõpuaktusel kinnitavad kuuenda klassi õpilased igale lahkujale kimbukese lilli rinda ja nende esindaja peab lahkujale hüvastijätmiseks kõne. Sama komme on juurdunud ka Tartu Õpetajate Instituudis.

Mul ei ole õnnestunud ühestki koolist saada andmeid, et kasutataks lipu au, kui «suurimat kasvatusvahendit koolis». Niisamuti puuduvad andmed, et kooli aastapäeva, uute õpilaste vastuvõtmist jms. oleks seotud mingite püsivate traditsioonidega. Selliste ürituste ilmet muudetakse sageli liiga kergel käel, mis takistab traditsioonide kujunemist. Ainult vähesed koolid on otsinud ja pidanud kontakti oma endiste õpilastega.

Traditsioonide kujunemise alal on meie koolidel olemas avarad võimalused, mida tuleks õpilaskollektiivi organiseerimise ja kindlustamise huvides senisest palju intensiivsemalt ära kasutada.

F. Õpilaskonna avalik arvamus kollektiivi kindlustajana.

Meie ühiskonna üheks tähtsamaks liikumapanevaks jõuks on kriitika ja enesekriitika, mis on muutunud nõukogude ühiskonna üldiseks arenguteguriks. Meie ühiskonnas on kriitikal ja enesekriitikal teadliku distsipliini loomisel ja sisendamisel väga suur tähtsus. Ka koolis, õpilaskollektiivis on ta täiesti asendamatu.

Olgu mainitud, et kriitika ise otseselt ei loo kollektiivi, vaid eeldab juba selle olemasolu: alles seal, kus juba on olemas vähemalt algelinegi ühisest eesmärgist kantud kollektiiv, omab printsiipaalne kriitika täit tõhusust. Küll on aga kriitikal tähtis koht kollektiivi edasisel kindlustamisel ja tema tihedamal ühteliitmisel. Kriitika võimaldab õigeaegselt avastada ja juba eos kahjutuks muuta igasuguseid lõhkuvaid lahkendentse, kollektiivi ühtsust ohustavaid separatismi, kapitalismi igandeid ja muid kollektiivi edasi liikumist häirivaid nähtusi.

Iga nähtus, mis kahjustab kollektiivi edasiliikumist seatud eesmärgi suunas, võetakse kollektiivi avaliku arvamusel poolt kriitika alla. Kui koolis ei ole õiget avalikku arvamust, siis ei kao kunagi väärkangelaslikkus, mis püüab õpetaja ja kooli tööd häirida, lõhkuda, ja lobbab väär, mittenõudlik solidaarsus, mille teravik on pööratud õpetaja vastu ja mis ei luba kunagi süüdlast välja anda. Õigesti organiseeritud kollektiivis ei mätsita kunagi üksteise vigu ja puudusi kinni, kuid ei minda ka salaja üksteise peale kaebama, vaid võetakse küsimus kollektiivi üldisel kogunemisel avaliku arvustuse alla. «Ükski ei tulnud kunagi tasakesi minu juurde ega rääkinud sosinal: «Anton Semjonovitš, ütlen teile midagi.» Ei mingeid kõnelusi kõrvasse. Õhtul üldkoosolekul tõuseb mõni üles ja ütleb: «Juhatus seda ja seda.» Ükski ei kandnud mingit viha seltsimehe peale sellepärast, et see võttis ühe või teise küsimuse üldkoosolekul üles. Sageli räägiti nõnda: «See ja see on küll minu parim sõber, kuid sellegipärast avaldan protesti tema ebaväärika käitumise vastu.» Ja kellelgi ei tulnud pähe süüdistada inimest, kes nii otseselt ja avameelselt esines.»¹

Kodanlik pedagoogika rajas oma peamised lootused distsipliini küsimustes «hingepäästvatele» kõnelustele nelja silma all, lämbetele moraliseerimistele, mille mõju ilma kollektiivi toetuseta oli aga väike. Eesrindlike nõukogude õpetajate kogemused kinnitavad, et kuigi meil mõnikord tuleb kasutada individuaalseid vestlusi õpilastega, on siiski palju suurem mõju avalikul arvustamisel kollektiivi ees. Väga tähtis on harjutada õpilastes õiget suhtumist kriitikasse ja enesekriitikasse. Õpetaja märkus või moraaliõpetus jäävad vahel tühjaks lasuks õhku. Hoopis iseasi on, kui õpilase halva sammu korral teda kritiseerivad oma seltsimehed. Sel juhul süüdlane märkab, et tema ebaõiget sammu mõistavad hukka ka tema sõbrad. Sellisest kriitikast on palju kasu mitte ainult eksijale, vaid ka kritiseerijale ning kuulajaile. Õpetaja ülesandeks jääb — anda kriitikale õige kasvatuslik vorm.

Kooli avaliku arvamusel kujundamist kriitika ja enesekriitika protsessis tuleb siduda teoreetiliste selgitustega kõlbusküsimuste alal, et kujundada teadlikku käitumist. «Meie lasteorganisatsioonides on vaja välja töötada avalik arvamus, käitumisküsimuste avalik arutelu, sest on tähtis ku-

¹ A. S. M a k a r e n k o, Valitud pedagoogilised teosed, lk. 316—317.

jundada pioneeride kommunistlikku moraali, et nad teaksid, kuidas neil tuleb tegutseda ja mispärast just nii tegutseda,» kirjutab N. K. Krupskaja.

Regulaarsed kõlbelised vestlused klassijuhataja tundides loovad aluse kaasõpilaste tegude õigeaks hindamiseks. Lähtekohana niisuguste vestluste läbiviimisel kasutatakse kirjanduslikke kujusid ja situatsioone, ajaloolisi sündmusi, sõnumeid ajalehtedest, lookesi koolilugemikest või sellekohastest eriteostest, mõnikord ka iseenda poolt koostatud jutukesi. Selliste vestluste puhul toovad õpilased sageli näiteid oma kollektiivi elust, nii et printsiipaalne vestlus kergesti kasvab üle kollektiivseks kriitikaks. Mõnikord valib klassijuhataja ise vestluse lähtepunktiks mõne sündmuse klassi või kooli elust, et selle najal mõnd kõlbelist probleemi lahti mõtestada.

Ei ole otstarbekohane niisugustes vestlustes lähtuda ainult negatiivsetest näidetest ja sellega õpilaste kriitikat suunata ainult pahede esiletoomisele. Nõukogude pedagoogika üheks põhimõtteks on just mõjutamine positiivsete näidete ja eeskujude kaudu. Vastavalt sellele peaks klassijuhataja õpilasi ergutama jutustama ka oma positiivsetest tegudest ja edusammudest, näiteks sellest, kelleks nad tahaksid saada, kes on nende lemmikkangelased, milline on nende endi päevakava, millal ja kuidas nad valmistuvad tundideks jne.

Veelgi tõhusamaks avaliku arvamuse kujundamise teguriks on komsomoli, kooli- ja klassikoosolekud, kus arutatakse mitmesuguseid õpilaskollektiivi elus esile kerkinud aktuaalseid küsimusi ja üksikute õpilaste käitumist.

Eriti printsiipiaalselt toimub niisugune arutelu harilikult komsomoliorganisatsiooni koosolekutel, kuna kommunistlikud noored sammuvad oma poliitilise ja kõlbelise teadlikkuse poolest õpilaskonna esirivis. Samal põhjusel annavad kommunistlikud noored tooni ka klassi- ja koolikoosolekutel ning niisuguste koosolekute ettevalmistamisel tuleb tegutseda kõige lähemas kontaktis komsomoliorganisatsiooniga.

Õigesti ette valmistatud ja kõrgel ideelisel tasemel läbi viidud õpilaskoosolekud on efektiivseks kollektiivi avaliku arvamuse loomise vahendiks. Nendel koosolekutel harjuvad õpilased oma kollektiivi elu küsimusi avalikult ja vastutustundega käsitlema. Esile toodav kriitika ja enesekriitika õpetab kollektiivi liikmeid avastama ja kõrvaldama puudusi

endi vaadetes ja käitumises, niisamuti kollektiivi kui ter-
viku elus, mille tagajärjel kollektiiv üha tugevneb.

Igale koosolekule peab eelnema selle hoolikas ettevalmis-
tamine koos õpilasaktiiviga. Tuleb kindlaks määrata esi-
nejad, läbi arutada esinemiste teesid, planeerida läbirääki-
mistest osavõtjad, valmistada ette otsuse projekt jne. Pea-
osa koosoleku ettevalmistamisel peab etendama õpilas-
aktiiv, kuid tingimata klassijuhataja, ülekooliliste koosole-
kute puhul direktori osavõtul. Üldiselt on kujunenud pea-
aegu reegliks: mida hoolsamini klassijuhataja või direk-
tor koos aktiiviga koosoleku ette valmistab, seda enam võib
ta koosolekul tagaplaanile jääda, seda enam omab koosolek
õpilaste endi isetegevuse ilmet. Õpetaja käitumise järgi
koosolekul võib peaaegu otsustada kollektiivi taseme üle:
kus õpilased küsimusi arutavad aktiivselt, printsipiaalselt,
ilma et õpetaja tarvitseks läbirääkimistest osa võtta, seal
on kollektiiv terve, hästi arenenud; kus õpetaja aga on pea-
aegu ainukene aktiivne sõnavõtja koosolekul, seal pole veel
õiget kollektiivi tekkinud.

Tuleb meeles pidada, et lastele valmistab vahel raskusi
üksikute tegude või situatsioonide õige hindamine. Vestlus
ja vaidlus koosolekutel aitavad eksiarmumusi hajutada ja
õigetele seisukohtadele välja jõuda. Kui õpilased sellega
omal jõul toime ei tule, astub õpetaja appi. Nõnda kasvab
mõne konkreetse eksimuse avalik arutelu õpilaskoosolekul
automaatselt üle printsipiaalseks kõlbeliseks selgituseks,
mis avardab õpilaste maailmavaadet.

Klassikollektiivi kujundamise seisukohalt omavad eriti
suurt tähtsust õpilaste klassikoosolekud. Nende sisu on
väga mitmekesine, olenedes õpilaste arenemise tasemest,
kollektiivi sisemise elu intensiivsusest ja lõpuks ka klassi-
juhataja tööplaanist ja tema tööstiilist. Nooremates klassi-
des annavad õpilased aru nendele ülesandeks tehtud kohus-
tuste täitmise kohta, arutatakse üksikute õpilaste õppe-
edukust ja käitumist; vanemates klassides tehakse kokku-
võtteid tööst, arutatakse läbi klassi ühisürituste teostamine
jne., kusjuures ka siin õppimises mahajäävad ja distsipliini
rikkujad kaasõpilased langevad range kriitika alla. Mõni-
kord on soovitav neid koosolekuid korraldada komsomoli
klassiorganisatsiooni lahtiste koosolekutena.

Tartu linna 7. seitsmeklassilises koolis korraldatakse õpilaste koos-
olekuid II klassist alates kord kuus. II—IV klassis organiseerib ja
juhhib neid vastava klassi õpetaja, alates V klassist — klassiorgani-

saator, kusjuures klassijuhataja viibib alati koosolekul ja abistab organisaatorit selle läbiviimisel. Nendel koosolekutel arutatakse klassi õppeedukust, kasvatuslikke ja muid klassi ellu puutuvaid küsimusi. Iga klass on jagatud kolmeks lüliks. Lüli valib ise enda keskelt lüli- vanema, kes klassi koosolekutel esineb aruandega oma lüli käitumise ja õppeedukuse kohta möödunud kuu jooksul. Negatiivses valguses mainitud õpilased peavad klassi kollektiivile selgitama, millest nende üks või teine eksimus või mahajäävus oli tingitud ja kuidas nad kavatsevad end parandada. Vajaduse korral määratakse mahajääjatele šefid kaasõpilaste hulgast, kes neid abistavad. Kui on tegemist ebaterve klassikollektiiviga või üksiku õpilasega, kellest klassikollektiiv jagu ei saa, siis antakse küsimuse lahendamise üle kooli õpilaskomiteele, kes oma otsuse teatavaks teeb kooli õpilaspere üldkogunemisel.

Veel tavalisem on klassikoosolekute pidamine keskkoolides.

Pärnu L. Koidula nim. Keskkoolis on kombeks klassikoosolekuid korraldada komsomoliorganisatsiooni lahtiste koosolekutena. Ühel niisugusel mõni aeg tagasi asetleidnud XI-c klassi koosolekul arutati, kuidas saavutada paremaid tulemusi vene keele õppimisel. Klassi paremad õpilased jutustasid koosolekul sellest, kuidas nemad valmistuvad vene keele tundideks. Nad rääkisid, millist tähtsust omab vene keele õppimisel igapäevane korralik ettevalmistamine igaks õppetunniks, uute sõnade õppimine ja ärakirjutamine sõnavara rikastamiseks. Õige hääldamise omandamiseks on tingimata tarvis valjusti lugeda. Üks kommunistlikke noori kõneles venekeelse vaba lektüüri lugemise tähtsusest. Vene keele õpetaja, klassijuhataja ja kooli direktor andsid omalt poolt õpilastele näpunäiteid, kuidas õppetööd paremini korraldada. Sõnavõttuderohke ja elav koosolek jäi õpilastele kauaks meelde. Kuigi siin otseselt ei kritiseeritud kedagi, tundsid klassi mahajäänud õpilased ometigi, et ka nendel tuleb tõsisemalt tööle hakata ja klassi eesrindlaste järgi joonduda. Vastuvõetud otsuses otsustati igal laupäeval klassi vene keele ringis, millest osa võtavad pea-aegu kõik selle klassi õpilased, vene keele kõnelemise praktika omandamiseks läbi viia venekeelseid temaatilisi koosolekuid.

Häid kogemusi on klassikoosolekute korraldamise alal ka Tallinna linna N. V. Gogoli nim. 21. Keskkoolil. Tihe koostöö klassijuhataja, klassiaktiivi ja komsomoligrupi vahel kindlustab selles koolis klassikoosolekutel vastuvõetud otsuste autoriteedi ja nende otsuste kõrvalekaldumatu täitmise. Selle tagajärjel on need koosolekud kujunenud tähtsaks teguriks klassikollektiivi ühteliitumisel. Ühel koosolekul arutati küsimust, kuidas kasvutada tahtejõudu, kuidas kohelda jonnakat ja kapriisitsevat kaasõpilast, kuidas kutsuda korrale kordarikkuvat nooremate klasside õpilaste rühma. Elavas vaidluses, milles osa võttis ka klassijuhataja, leiti õiged vastused. Sama kooli VII-b klassi õpilased Peep K. ja Valdo M., olles andekad noorsportlased, pidasid endid klassis teistest paremaiks, käitusid kõrgilt. Kommunistlike noorte grupp organiseeris nende puuduste arutamiseks klassikoosoleku, kus selgitati nõukogude noorte moraali. Kaasõpilaste seltsimeheliku ja veenva kriitika tulemuseks oli, et õpilased muutsid oma käitumist.¹

Tallinna 3. Keskkooli IX-b klassi koosolekul jutustasid paremad õpilased oma kaaslastele, kuidas nad õpivad. Nii kõneles õpilane T.

¹ «Nõukogude Õpetaja», 1951, nr. 13.

oma ettevalmistustest tundideks, koduse õppimise planeerimisest, aja jaotamisest. Õpilane U. jutustas ajaloo õppimisest ja selle juures tarvilikust pidevast kordamisest, ning viisist, kuidas ta seda teeb. Õpilane K. käsitles korraküsimust, tehes ettepaneku, et klassi aktivistid pidevalt märgiksid üles distsipliini vastu eksijate nimed ja et järgmisel klassikoosolekul nõutaks neilt seletust ebasünda käitumise kohta tunnis. Arutati puudulike hinnete põhjusi ja määrati kindlad tähtjad nende parandamiseks. Lõpuks kõneles klassijuhataja õigest ja väärest seltsimeheliikkusest ning vajadusest järgida häid eeskujusid.

Koolis ei saa piirduda ainult üksikute klassikollektiivide avaliku arvamuse kujundamisega, vaid tuleb taotleda ka ühtse koolikollektiivi avaliku arvamuse tugevnemist. Seda aitavad teostada ülekoolilised õpilaskoosolekud, kus arutatakse kogu kooli õpilaskonda puudutavaid küsimusi, antakse aru õppeedukuse ja distsipliini seisukorrast üksikutes klassides, kantakse ette kas direktori käskkirjad või õpilaskomitee otsused üksikute kõige silmapaistvamate väärnähtuste või positiivsete saavutuste kohta õpilaskollektiivis jne. Ka neid koosolekuid on soovitatav aeg-ajalt asendada komsomoli-algorganisatsiooni lahtiste koosolekutega.

Kõige tavalisemaks ülekooliliste õpilaskoosolekute vormiks on kultuurhommikud, milliseid korraldatakse paljudes koolides. Enamasti toimuvad nad regulaarselt kord nädalas, selleks varem kindlaks määratud ajal. Kogu koolipere (õpilaste ja õpetajate) ühiste kokkutulekutena on neil suur tähtsus koolikollektiivi kujundamisel. Enamikul juhtudel sisustatakse kultuurhommikuid päevakohaste kultuurielu sündmuste, mitmesuguste tähtpäevade jms. äramärkimisega. Aeg-ajalt leiavad siin aset ka koolikollektiivi siseellu puutuvate küsimuste arutlused, sellekohased teadaanded, ülevaated ja kokkuvõtted eelmisest õppeveerandist jne., mis otseselt aitavad kujundada kooli avalikku arvamust.

Erinevalt teistest koolidest, kus kultuurhommikute sisuks on enamasti ettekanded aktuaalsetel üldkultuurilistel ja ühiskondlikel teemadel, on kultuurhommikuid sisustatud Tartu linna 7-das seitsmeklassilises koolis. Järjekindlalt igal esmaspäeval enne tunde toimuv kultuurhommik on siin pühendatud mõnele kasvatusküsimusele, mis kujuneb algaval nädalal kooli kasvatus töö kesksemaks teemaks (samale teemale pühendatakse kooli seinalehe selle nädala number, sellel teemal vesteldakse klassijuhataja tundides jne.). Teemad käsitlevad esmajoones õpilasreeglite rakendamist koolis (näit.: «Tervitamine», «Kuidas õppida», «Sotsialistliku ühiselu reeglid», «Töökuse kasvatamine», «Õpilasvihiik» jne.). Peale teemakohase ettekande on kultuurhommiku kavasaageli mõni lühike teemakohane dramatiseering õpilaste ettekandel, mis tõstab esile positiivseid ja naeruvääristab negatiivseid jooni õpilaste käitumises. Toon näiteks ühe sellise kultuurhommiku kirjelduse, mis toimus teemal: Õpilasvihiik (korraldaja õpetaja H. Haaviste).

Laval näeme kaht vihikut (s. o. vihikuks kostümeeritud õpilast). Need on mõlemad korraliku õpilase vihikud ja nad mõlemad vestlevad heal meelel. Üks neist tuletab meelde, missuguseid raskusi tal tuli möödunud aastal üle elada, siis, kui tema omanik polnud veel pioneer ega hoolinud temast. Nüüd aga seletab vihik rõõmuga, kuidas tema omanik on muutunud sellest ajast alates, kui ta pioneeriks astus ja kui hästi ta nüüd oma vihiku eest hoolitseb.

Vihikute poolt tuletatakse kõigile õpilastele meelde vihikute palve üksikpunktidena:

1. Pane mulle paber ümber ja hoi mind korras!
2. Nummerda lehed! jne. jne.

Järgneb klassi esindajailt sõnavõtte sellest, kuidas nemad hoolitsevad oma vihikute eest.

Peale klassi- ja koolikoosolekute on kooli õpilaskonna avaliku arvamuse kujundamisel tähtsaks teguriks kooli seinaleht. Siin on võimalik tuua selgeid, eredaid näiteid tõelisest sõprusest ja seltsimehelikkusest, sotsialistlikust suhtumisest töösse, omandisse ja kaasinimestesse, kultuurisest käitumisest jne. ning kõrvuti sellega arvustada ja naeruvääristada üksikutel õpilastel esinevat ebaseltsimehelikku käitumist ja muid negatiivseid jooni. Seinalehti ilmub peaaegu kõikides meie koolides ja valdavas enamikus koolides kasutatakse neid ka koolisisese kriitika otstarbel.¹

ÕPETAJASKONNA JA KOMMUNISTLIKU NOORSOO- ÜHINGU JUHTIV OSA ÕPILASKOLLEKTIIVI KIJUNDAMISEL

A. Õpetajaskonna osa õpilaskollektiivi kujundamisel.

Kasvatus kollektiivis ja kollektiivi kaudu ei tähenda sugugi, et pedagoogid ja üldse täiskasvanud seisaksid kõrval ja ainult vaatleksid õpilaste tegevust. Et lastekollektiiv muutuks tõesti kasvatus teguriks, peab õpetaja teda alaliselt juhtima ja suunama. Õpetaja peab aitama õpilastel välja töötada kollektiivse töö harjumusi ja vilumusi, oskust töötada kollektiivi heaks, seltsimehelikult ja õiglaselt lahendada koolielu küsimusi ja vastuvõetud otsuseid ellu viia. Paljud kogemused näitavad, et ainult need õpilaskollektiivid, kus on olemas õige kooskõlastatud pedagoogiline juhtimine, on võimelised oma liikmete teadlikkusele ja aktiivsusele tuginedes lahendama kasvatuslikke ülesandeid.

¹ Lähemalt seinalehtede kohta: A. Elango, Seinaleht koolis. «Nõukogude Kool», 1951, nr. 11.

Klassikollektiivi organiseerimisel ja kasvatamisel etendab peamist osa klassijuhataja. Asjaolu, et tema planeerib ja teostab klassiaktiivi abiga klassikoosolekuid, klassiväliseid ekskursioone, väljasõite ja matku, kino- ja teatrikülastamisi, organiseerib ühiskondlikult kasulikku tööd klassiga, reguleerib õpilaste osavõttu ringide ja kooliväliste asutuste tööst jms., kindlustab temale keskse koha klassikollektiivi elus. Tundes lähemalt oma õpilaste huvisid ja võimeid, võib ta anda klassiaktiivile kasulikku nõu, kuidas üht või teist õpilast kollektiivis paremini kasutada. Tema on ühtlasi vahemeheks ühelt poolt klassikollektiivi, teiselt poolt muude sama klassi õpetajate ning lastevanemate vahel.

Kuidas klassijuhataja oma taktilise lähenemisega õpilastele võib kogu klassikollektiivi ilme suhteliselt lühikese ajaga ümber muuta, seda näitab kujukalt üliõpilase J. mälestus oma koolipõlvest.

Ta kirjutab, et kuuendat klassi, kus ta õppis, peeti üle kogu kooli kõige halvemaks. Kui aga klassi tuli uus õpetaja I. K., pärastine klassijuhataja, oli kohe tunda tema mõju. Ta leidis õpilastega ühise keele, püüdis taibata õpilaste soove ja püüdlusi. Ta teadis, mis huvitab ta õpilasi. «Igal vahetunnil oli ta oma klassi juures. Varsti kogu klass armastas teda. Kõik, mis meiega juhtus, mida me ei rääkinud isegi emale, jutustasime temale. Me kartsime kurvastada teda, halba hinnet saades või klassis vallatades... Varsti muutus meie klass parimaks kogu koolis. Kiindumus armastatud õpetajasse liitis meid ja me suhtusime hoolitsevalt ka üksteisesse... Kui mõni haigestus, me külastasime teda koos õpetajaga. Meie klass muutus peaaegu lahutamatuks.»

Ülekooolilise õpilaskollektiivi organiseerimisel on tähtis koht kooli direktoril.

Kuid edu õpilaskollektiivi organiseerimisel ja kollektiivsuse kasvatamisel ei sõltu ainult üksikute õpetajate või klassijuhatajate võimetest, vaid väga suurel määral pedagoogilisest kollektiivist tervikuna. Tähtis järelendus, mille A. S. Makarenko tegi oma 16-aastase pedagoogilise tegevuse põhjal, on see, et lastekollektiivi on võimatu õigesti kujundada, kui puudub tõeline, ühtne pedagoogide kollektiiv. Ta ütles: Seal, kus viieteistkümnest pedagoogist igaüks hakkab kasvatama nii, nagu oskab ja nagu ta tahab, ei kujune mingit õpilaste kollektiivi. Kus kasvatajad ei ole liitunud kollektiiviks või kus sellel kollektiivil ei ole ühtset töökava, ühtset tooni, ühtset suhtumist lastesse, seal ei saa olla mingit kasvatusprotsessi. «Seepärast on parem omada viit nõrka kasvatajat, kes on liitunud kollektiiviks, kes on innustunud ühisest mõttest, kui kümmet head kasvatajat, kes töötavad igaüks omaette, nii kuidas keegi tahab,» arwab A. S. Makarenko. Teisal kirjutab ta:

«Ka mina alustasin kunagi veendumusest, et üksik õpetaja — see on kõik ja et just tema peab kasvatama. Ka mina kujutlesin kasvatust kui mingit kahe-vahekorda, nagu kirjutati vanades pedagoogilistes raamatutes... Nüüd ma rõhutan, et õigeaks kasvatuslikuks organisatsiooniks, juhtivaks kasvatuslikuks organisatsiooniks nii iga üksiku õpetaja kui ka iga üksiku õpilase ning perekonna suhtes peab olema kool kui mingi tervik, kui ühtne koolikollektiiv.»

Niisuguse ühtse pedagoogilise kollektiivi loomine on raske ülesanne, mis lasub esmajoones kooli direktoril. Tema on Nõukogude riigi poolt määratud täieõiguslikuks juhiks koolis. Tema peab oskama koondada õpetajaid, õpilasi ja lastevanemaid suurte, kesksete pedagoogiliste ülesannete ümber, neid ülesandeid õigesti planeerida ja tööd üksikute kollektiivi liikmete vahel otstarbekohaselt jaotada. A. S. Makarenko näitab veenvalt, et direktoril peaks olema võimalus oma kooli pedagoogide kollektiivi komplekteerimisel kaasa rääkida, sest kollektiivi koosseisust, tema struktuurist oleneb väga palju. Kui ehitada kogu kollektiiv väikese staažiga õpetajatest, siis on ta nõrk, kuid teiselt poolt ei saa ka liiga raugastuva koosseisuga kollektiivi õnnestunuks pidada.

Pedagoogilise kollektiivi kujundamine eeldab õpetajate intensiivset ideelis-poliitilist ja pedagoogilis-metoodilist enesetäiendamist, mida juhib direktor parteiorganisatsiooni kaasabil.

Pedagoogilise kollektiivi kujunemine ei toimu üle öö, vaid selleks kulub aastaid visa tööd ja keskendatud püüdlusi.

Igal juhul tõendavad paljude koolide kogemused, et seal, kus on kindlustatud õpilaskollektiivi õige pedagoogiline juhtimine üksmeelse ja sihikindla õpetajate kollektiivi poolt, seal elab ka õpilaskollektiiv täisverelist elu ja on tähtsaks teguriks õpilaste õppetöö ja käitumise taseme tõstmisel.

B. Kommunistlik noorsooühing õpetajaskonna abilisena õpilaskollektiivi kujundamisel

Nõukogude kooli õpilaste kollektiiv ei tohi kujuneda mingiks sõbrameeste kambaks, mis on ühinenud enda lõbuks või mugavuseks. Ta peab olema nõukogude ühiskonna organiline rakuke, kes kannab vastutust kogu meie ühis-

konna ühtse edasiliikumise eest. «Kõik kollektiivi... omadused ei hakka helisema, kui temas ei ela meie poolt läbielatava ajaloolise võitluse paatost. Selle idee nimel tuleb ühendada ja kasvatada kõiki muid kollektiivi omadusi. Kollektiivi ees peavad alati, igal sammul seisma meie kangelaste kujud, ta peab alati enda ees tundma kommunistlikku parteid, kes viib ta tõelise õnne juurde» (A. S. Makarenko).

Õpilaskollektiivi ideelise kasvu ja edasiliikumise peamiseks tõukejõuks on leninlik kommunistlik noorsooühing koos tema poolt juhitava pioneeriorganisatsiooniga.

Kommunistlik noorsooühing on partei reserviks ja ustavaks abiliseks, tema direktiivide aktiivseks teostajaks kõigil sotsialistliku ülesehitustöö aladel, eriti aga noorsoo kasvatamisel oma kodumaad armastavaks, reipaks, elurõõmsaks, oma jõududesse uskuvaks, kes on valmis võitma igasuguseid takistusi võitluses kommunismi võidu eest.

Kommunistlik noorsooühing koolis ja tema juurde kuuluv pioneeriorganisatsioon on õppiva noorsoo eesrindlikuks tuumikuks, mis juhib õpilaskollektiivi muude organite tööd, kujundab õpilaskonna avalikku arvamust ja osutab pedagoogide kollektiivile igakülgset abi noorsoo kommunistlikul kasvatamisel. Nad on nõukogude koolis täiesti asendamatuks kasvatusteguriks ja moodustavad ühe nõukogude kooli silmapaistvatest eelistest võrreldes kodanliku kooliga. Ainult nendele tuginedes ja nende kaasabil on õpilaskollektiivi edukas organiseerimine võimalik.

Mis kindlustab neile niisuguse avangardse osa õpilaskonnas?

Kõigepealt see asjaolu, et komsomoliorganisatsioon töötab kommunistliku partei otsesel juhtimisel, tema alalisel hoolitsusel ja valmistab oma liikmeid ette astuma partei liikmeks. «Kommunistlik noor loeb endale suurimaks auks saada NLKP liikmeks ja valmistub ette kogu oma tegevuse ning õppusega tema ridadesse astumiseks,» öeldakse ÜLKNÜ põhikirjas. Pioneerides aga kasvatab komsomol püüdlust saada väarikaks ÜLKNÜ liikmeks. Niisugune sihikindlus komsomoli- ja pioneeriorganisatsiooni töös kindlustab neile tähtsa koha õpilaskollektiivi ideelis-poliitilises kasvatustöös.

Komsomoli- ja pioneeriorganisatsioon paistavad õpilaskonnas silma ja etendavad seal eesrindlikku osa ka selle poolest, et nendesse koondub õppiva noorsoo paremik, ideeliselt arenenum, õppimises edukam ja käitumises distsipli-

neeritum osa. Mitmekesine kultuur-hariduslik tegevus nendes organisatsioonides laiendab veelgi enam kommunistlike noorte ja pioneeride silmaringi, avardab nende teadmisi ja võimaldab neil omandada rikkalikke ühiskondliku töö kogemusi, mida nad saavad ära kasutada kogu õpilaskonna huvides.

Õppimise ühendamine võitlusega kodanlike igandite vastu noorsoo teadvuses ja tööga nõukogude ühiskonna heaks, nagu see toimub komsomliorganisatsioonis, karastab noori ideeliselt ja liidab neid tihedalt ühtekuuluvaks kollektiiviks, mis oma sisemise kindluse tõttu saab suurt mõju avaldada kogu õpilaskonnale.

Komsomoli- ja pioneerorganisatsiooni sisemist ühtsust tugevdab ka see asjaolu, et nende töö sisu ja vormid on suurepäraselt kohandatud noorsoo vanuselistele erinevustele ning neil on kujunenud palju ilusaid, eredaid traditsioone, mis muudavad tegevuse seal elamusrikkaks ja kaasaakiskuvaks.

Need silmapaistvad eelised kindlustavad kommunistlikele noortele ja pioneeridele niisuguse keskse osa õpilaskonnas, et ilma nende abita ja nende toetumata pole ühegi õpetaja töö koolis edukas.

Ehkki komsomoli- ja pioneerorganisatsiooni ülesandeks on kommunistlik kasvatustöö kõigepealt oma liikmeskonnas, on partei nende ette seadnud ka teise, mitte vähem tähtsa ülesande — abistada õpetajaskonda õpilaskollektiivi organiseerimisel ja noorsoo kasvatamisel kommunismi ideedele andumuse ja ustavuse vaimus.

Milles seisneb konkreetselt komsomoli- ja pioneerorganisatsiooni abi õpetajaskonnale õpilaskollektiivi organiseerimisel?

Sellele küsimusele ammendavalt vastata tähendaks kirjutada sel teemal ulatuslik monograafia; käesoleva brošüüri piiratud maht võimaldab viidata ainult tähtsamatele tööloikudele.

Komsomoli- ja pioneerorganisatsiooni ideelis-poliitiline kasvatustöö, nende lepitamatu võitlus kodanlike igandite, usuliste vaadete, apoliitilisuse ja muude meile vaenulike ideede ja meeolude vastu, kommunistlike ideede levitamine ja kommunistliku partei ning Nõukogude valitsuse poliitika selgitamine loengute, vestluste, konverentside, nõukogude kirjanduse ja ajakirjanduse levitamise kaudu aitab õpilaskonnas selgitada ja avardada neid nõukogu-

likke perspektiive, mille ümber organiseerub õpilaskollektiiv.

Sellega, et kommunistlikud noored ja pioneerid kõigepealt ise suhtuvad vastutustundega õpingutesse ja et nad korraldavad mitmesuguseid üritusi õpilaste teadmiste süvendamiseks, kultuurilise silmaringi laiendamiseks, teadmishimu äratamiseks, levitavad ja juurutavad paremaid iseseisva õppimise võtteid ja organiseerivad abi mahajäävatele õpilastele, tõstavad nad õpilaskollektiivi üldist erksust ja töörõõmu. Sellega ühenduses tihenevad kollektiivisisesed suhted ning tugevneb kollektiiv ise.

Kui on vaja teostada üritusi ühiskondlikult kasuliku töö või õpilaste vaba aja kultuurse sisustamise alal, siis on ikka kommunistlikud noored ja pioneerid harilikult algatajad ja nende ürituste peamised teostajad. Nad tunnevad hästi oma kaasõpilaste huvisid ja võimeid ning võivad klassijuhatajatele ning õpetajatele nõu anda, missuguseid klassiväliseid üritusi läbi viia, kellele õpilastest ühel või teisel puhul eriti toetuda jne. Komsomoli- ja pioneerorganisatsioonid aitavad õpetajatel organiseerida aineringe, kunstilist isetegevust, korraldada kultuurhommikuid ja temaatilisi õhtuid, kirjanduslikke ja temaatilisi konverentse, kohtumisi silmapaistvate tööeesrindlastega jne. Nad arutavad klassivälise töö küsimusi oma koosolekutel, komitee ja klassiorganisatsioonide büroode istungitel, suunavad oma paremaid liikmeid selliste ürituste läbiviimisele, kontrollivad nende ürituste õnnestumist — kõik see on väga suureks abiks eriti klassijuhatajale ja ringide hooldajatele.

Suurt abi osutab komsomoliorganisatsioon klassijuhatajatele ja õpetajatele sellega, et ta juhib pioneerorganisatsiooni tööd. Selleks määrab ta igale pioneerirühmale rühmajuhi ja malevale — vanempioneerijuhi. Rühmajuhitideks on sageli üsna noored ja väheste kogemustega VIII—XI klassi õpilased. Pedagoogid peavad neile osutama igakülgselt abi ja neile hoolikalt õpetama, kuidas pioneeridele läheneda ja nendega töötada. See on kindlam tee kasvatada nendest endale tublisid abilisi. Need on sageli samad lapsed, kes alles mõni aasta tagasi olid nendesamade klassijuhatajate õpilased, keda nad nüüd peavad abistama. Kuidas nad sellega toime tulevad, selles peegelduvad suurel määral vastavate pedagoogide endi töö tulemused. Siin ilmneb kõige kujukamalt see üldine seaduspärasus, mis iseloomustab pedagoogide ja komsomoliorganisatsiooni koostööd —

mida suurema innu ja meisterlikkusega pedagoog kasvatab kommunistlikke noori, seda tõhusamat abi osutavad nad pedagoogile.

Et ergutada kommunistlike noorte ja pioneeride aktiivsust õpilaskollektiivi kujundamisel ja tõsta nende autoriteeti teiste õpilaste silmis, peaksid kooli juhtkond ja klassijuhatajad omalt poolt nende ees mitmesuguseid küsimusi üles tõstma, neid kaastöele kutsuma, nendega nõu pidama ja neile ülesandeid usaldama.

Nii näit, pöördus Leningradi 210. kooli direktor, kui ta nägi, et distsipliin koolis hakkas langema, kõigepealt oma kooli komsomoliorganisatsiooni poole, kutsudes seda appi võitlusse mitmesuguste väärnähtuste vastu õpilaste hulgas. Kommunistliku noorsooühingu aktiiv, tiivustatuna direktori ettepanekust ja soovist oma kooli hüvanaguks kõigiti kaasa aidata, planeeris laiaulatusliku kampaania distsipliinirikumiste vastu, viis sel eesmärgil läbi rea koosolekuid klassides ja kogu kooli ulatuses, mobiliseeris selleks kooli seinalehed jne. Sihikindla töö tulemusena kadusid väärnähtused varsti ja distsipliin koolis paranes tunduvalt.

Heaks näiteks selle kohta, kuidas õpetaja võib kommunistlikele noortele tuginedes ja neid endid kasvatades edu saavutada, on õpetaja B. Rubanovitši kogemused Tallinna 19. Keskkoolis.

B. Rubanovitš oli kaheksanda klassi juhatajaks. Klass oli halvemaid: kolmekümnest õpilasest ei jõudnud rahuldavalt edasi kaheksa. Distsipliin klassis oli halb, esines mahakirjutamist ja etteütlemist. Kommunistlikud noored polnud teistest palju paremad. Tooniandjaks klassis oli Ljuda — lõbus ja kätatsev tüdruk, kellele sümpatiseeris kogu klass. Klassijuhataja nägi kohe, et ilma aktiivi abita ei suuda ta selles klassis midagi ära teha. Ta hakkas tütarlapsi tähelepanelikult tundma õppima ja lähenes kõigepealt kommunistlikele noortele; neid oli klassis 10. «Ei või ju ometi olla, et ükski neist ei sooviks mind aidata, ei tahaks näha oma klassi paranemist,» mõtles klassijuhataja.

Klassijuhataja ootas kannatlikult oma klassi komsomoliorganisatsiooni koosolekut, et seal koos kommunistlike noortega otsusele jõuda, kuidas leida väljapääs tekkinud olukorrast. Esimeses koosolekust siiski pettus. Tütarlapsed võtsid küll sõna, rääkisid oma ja teiste puudustest, ent nende nägudel oli seejuures lõbus naeratus; mõned neist kirjeldasid oma vempse isegi säärase «teravmeelsusega», et kutsusid esile valju naerulagina koosolijate juures. Oli selge, et säärasest «kriitikast» pole mingit kasu.

Ka klassikoosolekud polnud paremad — tüdrukutel hakkas igav, tegeldi kõrvaliste asjadega, oodati passiivselt koosoleku lõppu.

Klassijuhataja pöördus üksikute tütarlaste poole. Klassi komsomoliorganisatsiooni sekretär Valja nõustus meeleldi teda aitama, eriti aga klassi uustulnuk Ninel, tugeva tahtejõuga, arukas ja hästi arenenud tüdruk. Järgmine komsomolikoosolek moodus erakordse elevu-

sega. «Nii see enam edasi ei lähe,» ütles Valja, «emb-kumb, kas hakame korralikult tööle, või me üldse ei vääri kommunistliku noore nime.» Siis võttis sõna Ninel. Ta ei säästnud tüdrukuid. «Mis kommunistlikud noored te olete, kui te pole eeskujuks teistele!» Ka klassijuhataja võttis sõna, rääkis tüdrukutega kui oma abilistega. Tütarlapsed jäid tõsiselt mõttesse.

Nüüd hakkasid kommunistlikud noored iga päev kogunema viieks minutiks — informatsiooniks päevase õppetöö tulemuste kohta. Õppeaasta lõpuks oli õppeedukus tõusnud ja distsipliin paranenud, kuid ikka veel oli klass üks halvemaid.

Järgmisel õppeaastal algas komsomoliorganisatsiooni võitlus pahede vastu klassis kohe õppeaasta algul. Suurt mõju avaldas komsomoli lahtine koosolek, mis oli pühendatud kommunistliku noorsooühingu III ülevenemaalisel kongressil Lenini poolt peetud kõne aastapäevale. Koosolek võttis osa kogu klass ja seal räägiti palju klassi pahedest kui iganditest, mis pidurdavad tööd.

Komsomoliorganisatsiooni autoriteet kasvas kogu klassi silmis. Sekretäriks valiti nõudlik ja vali Ninel. Kommunistlikud noored asusid oma poliitilist teadlikkust tõstma ja õppetöös ainult häid ja väga häid hindeid taotlema. Esimese poolaasta jooksul kasvas organisatsioon kahe uue liikme võrra ja rida õpilasi valmistus õige pea liikmeks astuma.

Teisel poolaastal moodustas klass juba üksmeelse, sihiteadliku kollektiivi, kes ei heida armu ühelegi, kes ei taha arvestada seda kollektiivi. Selle kollektiivi eesotsas seisab komsomoliorganisatsioon. Kommunistlikud noored said igaüks mingi ülesande ja kujunesid klassijuhataja tõelisteks abilisteks. Mahakirjutamine ja etteütlemine juuriti klassi elust täiesti välja. Õppenõukogus märgiti ära üheksanda klassi edukust nii õppetöös kui käitumises. Klassikoosolekud on asjalikud, tõsised; esineb pisaraidki, ent need toovad vaid kasu.¹

Sel ajal, kui kommunistlik noorsooühing ja pionieriorganisatsioon osutavad õpilaskonnale tõhusat abi õpilaskollektiivi kujundamisel, omab kommunistlike noorte ja pionieride kasvatamisel ja nende organisatsioonide tugevdamisel suurt tähtsust õpetajaskonna kasvatustöö kogu õpilaskollektiiviga. Mida tõhusam ja intensiivsem on see töö, seda arvukamaks ja tugevamaks kujuneb omakorda komsomoli ja pionieriorganisatsioon. Järelikult, et omada tugevaid komsomoli- ja pionieriorganisatsioone, on vaja süstemaatiliselt töötada mitte ainult nendega, vaid kogu õpilaskonnaga.

Ei tohi unustada, et ka kommunistlikud noored ja pionierid on ikkagi vaid õpilased, kes ise vajavad veel kasvatamist täiskasvanute poolt. Kuigi kommunistlike noorte ja pionieride töö meetoodiliseks printsibiiks on isetegevus, tuleb pedagoogidel neid süstemaatiliselt abistada. See abi

¹ «Noorte Hääl», 1951, nr. 52.

ei tohi kujuneda väiklaseks hooldamiseks või kogu töö noorte eest äratemiseks. Kommunistlike noorte ja pioneeride tööd abistada tähendab tähelepanelikult suhtuda igasse nende algatusse, luua soodsad tingimused nende aktiivsuse ja initsiatiivi avaldumisele, toetada ja arendada nende positiivseid ettepanekuid, ülearuseid või otstarbetuid algatusi taktiliselt kõrvale jättes või nendele uut suunda andes. Noori tuleb õpetada oma algatusi lõpule viima, seejuures toetades neid meetodiliste nõuannetega, kuidas üht või teist üritust paremini teostada. Kuna pioneerid omavad alles suhteliselt vähe kogemusi ühiskondlikuks tööks, peab klassijuhataja neid eriti tõhusalt abistama; seejuures ei tohi aga klassijuhataja pioneerijuhti välja tõrjuda ega asendada. Pioneeride initsiatiivi ja isetegevust tuleb osavasti kooskõlastada pedagoogide juhtimisega.

Eriti edukaks kujuneb komsomoli- ja pioneeritöö seal, kus parteiorganisatsioon selle töö juhtimisele tõsist tähelepanu omistab.

*

Kokkuvõttes võime öelda, et tõelist edu noorsoo kommunistlikus kasvatuses on võimalik saavutada ainult seal, kus õigesti on lahendatud õpilaskollektiivi organiseerimise ja kasvatamise ülesanne. Selle ülesande õige lahendus sõltub peamiselt pedagoogilise kollektiivi ideelis-poliitilisest küpsusest ja pedagoogilisest meisterlikkusest, mille üheks avalduseks on tihe side ja koostöö noorsoo enda juhtiva tuumikuga — kommunistliku noorsooühingu ja pioneerorganisatsiooniga.

SISUKORD

Õpilaskollektiivi osa noorsoo kommunistlikus kasvatuses	3
A. Kodanliku moraali individualistlik iseloom	3
B. Kollektiivsus kui nõukogude inimese kõlbeline põhiomadus	5
C. Õpilaste ühiskondlik elu kui kollektiivsuse peamine kasvataja	8
Õpilaskollektiivi kujundamise teed ja vahendid	15
A. Aktiivi kasvatamine	15
B. Õpilaselule eesmärgi seadmine	21
C. Ühiskondliku töö organiseerimine	25
D. Õpilastevaheline šeflus	30
E. Traditsioonide loomine	34
F. Õpilaskonna avalik arvamus kollektiivi kindlustajana	37
Õpetajaskonna ja kommunistliku noorsooühingu juhtiv osa õpilaskollektiivi kujundamisel	43
A. Õpetajaskonna osa õpilaskollektiivi kujundamisel	43
B. Kommunistlik noorsooühing õpetajaskonna abilisena õpilaskollektiivi kujundamisel	45

Toimetaja J. Seilental.

Tehniline toimetaja M. Aardma.

Korrektorid R. Kull ja K. Pihel.

Ladumisele antud 25. VI 1954. Trükkimisele antud 20. VIII 1954. Trükiarv 6000. Paber 54×84, 1/16. Trükipoognaid 3,25. Formaadile 60×92 kohaldatud trükipoognaid 2,67. Arvutuspoognaid 2,46. MB-15975. Trükkoda «Ühiselu», Tallinn, Pikk tn. 40/42. Tellimise nr. 2189.

На эстонском языке.

А. Эланго.

Организация и воспитание ученического коллектива.

Hind rbl. 1.60

Rbl. 1.60

A-17346
177

TÜ RAAMATUKOGU

1 0300 00440858 1